SİGORTA SÖZLEŞMELERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ VE RAPORLANMASINA İLİŞKİN OLARAK UFRS/TFRS 4 VE UFRS 17 STANDARTLARININ KARŞILAŞTIRILMASI*

Comparison Of IFRS/TFRS 4 And IFRS 17 In Respect Of Accounting And Reporting For Insurance Contracts

Teorik İnceleme

Mustafa OĞUZ **

Gönderim Tarihi: 17.09.2018 Kabul Tarihi: 15.10.2018

ÖZ: Sigorta muhasebesi, sigorta sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin muhasebe uygulamalarını ve finansal raporlamalarını içeren sektörel bir muhasebe sistemini yansıtmaktadır. Bir ihtisas muhasebesi olarak sigorta muhasebesi, uzmanlık isteyen ve sigortacılık sektörünün iyi bir şekilde anlaşılmasını gerektiren özellikli bir muhasebe dalıdır. Finansal tablo kullanıcıları açısından bir sigorta sözleşmesinin ilgili şirketlerce muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasının belirli ilke ve kurallara uyarak tekdüze bir şekilde yapılması, finansal tablolar aracılığıyla üretilen bilgilerin kaliteli olmasını ve nitelik açısından zengin olmasını sağlamaktadır. Finansal tabloların içerik bakımından kaliteli ve zengin olmasını sağlayan önemli düzenlemelerden biri de Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'dır. Bunlardan UFRS/TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı, sigorta sözleşmelerinin tekdüze bir şekilde muhasebeleştirilmesini ve raporlanmasını ele alan standarttır. Söz konusu standart uzun bir süredir gündemde olmasına rağmen, sigorta sektöründe muhasebe uygulamalarının tekdüze bir hale gelmesini sağlamayamamıştır. Bu nedenle, 2017 yılı itibariyle IASB tarafından UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı adı altında sigorta sektörüne yönelik yeni bir standart yayımlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, sigorta sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasına yönelik olarak mevcut bulunan UFRS/TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri ile 2017 yılı içerisinde yayımlanan ve dünyada sigorta sektöründeki muhasebe ve finansal

* Bu çalışma, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finansman Doktora Programı'nda tamamlanan "Hayat Sigorta Sözleşmelerinin "Uluslararası Finansal Raporlama Standardı 17: Sigorta Sözleşmeleri" Kapsamında Muhasebeleştirilmesi Ve Raporlanması" adlı doktora tezinden türetilmiştir.

** Arş. Gör. Dr., Balıkesir Üniversitesi/İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi/İşletme Bölümü/Muhasebe ve Finansman, mustafaoguz@balikesir.edu.tr, ORCID ID : 0003-2017-4000

raporlama uygulamalarının tekdüze hale getirilmesini öngören UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'nın çeşitli açılardan karşılaştırılması suretiyle temel farklarının ortaya konulmasıdır.

Anahtar Kelimeler: UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri, sigorta muhasebesi, sigorta sözleşmeleri.

JEL Sınıflandırması: M40, M49.

ABSTRACT: Insurance accounting represents a sectoral accounting system, which includes accounting applications and financial reporting of companies operating in insurance industry. As a specialized accounting, insurance accounting is a specific branch of accounting that requires expertness and a good understanding of insurance sector. For users of financial statements, being accounted and reported for insurance conracts by relevant companies in a uniformly way makes information produced through financial statements qualified and rich in quality. One of the requirements that ensure financial statements contextually qualified and rich in quality is International Accounting and Financial Reporting Standards. IFRS/TFRS 4 of these is about accounting and reporting for insurance contracts in a uniform way. Although this standard had been on the agenda for a long time, it coudn't make accounting applications in the insurance sector uniform. For this reason, in 2017, a new standard named as IFRS 17 Insurance Contracts was published by IASB. The aim of this study is to present basic differences by the comparison of IFRS/TFRS 4 Insurance Contracts being in existence for accounting and reporting for insurance contracts, with IFRS 17 Insurance Contracts requiring accounting and reporting applications to be uniform in insurance sector all over the world.

Keywords: IFRS 17 Insurance Contracts, insurance accounting, insurance contracts.

JEL Classification: M40, M49.

GİRİŞ

Sigortacılık sektörü oldukça yoğun ve karmaşık bir yapıya sahiptir. Bunun en önemli sebebi sigortacılığın kendi içerisinde risklere, belirsizliklere ve tehlikelere karşı insanların kendilerini güvene alma ihtiyaçlarını barındırmasıdır. İnsanlar ilk çağlardan bu yana gerek hayatlarını gerekse de maddi varlıklarını güvence altına almanın yollarını aramıştır. Ancak, bir belirsizliği önceden tahmin etmek ve sonuçlarını hesaplamak oldukça zordur. Sigorta kavramıyla birlikte kişiler hayatlarına ve maddi varlıklarına yönelik riskleri en aza indirme şansına sahip olmaktadır.

Sigortacılık faaliyetlerinin yoğun ve karmaşık yapısı, bir ihtisas muhasebesi alanı olan sigorta muhasebesi uygulamalarını da aynı şekilde etkilemiştir. Sigorta muhasebesi kendine has özellikleri olan ve karmaşık uygulamaları barındıran bir muhasebe dalıdır. Sigorta muhasebesinin barındırdığı karmaşık uygulamara yön veren çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. Mevzuat, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri, ulusal muhasebe standartları bunlardan yalnızca birkaçını oluşturmakta olup, bunlar, uygulama alanı ulusal düzeyle sınırlanmış düzenlemelerdir. Sigorta muhasebesini uluslararası düzeyde yönlendiren temel düzenleme ise, Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları'dır. Bunlar farklı mevzuat, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve ulusal muhasebe standartlarına sahip ülkelerde faaliyet gösteren şirketlerin tekdüze muhasebe ve finansal raporlama uygulamalarına tabi olabilmesini öngören ilke esaslı standartlardır. Bu standartlar sayesinde uluslararası düzeyde faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışına ilişkin bilgilerin kaliteli hale getirilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu standartların bir kısmı farklı sektörlerde faaliyet gösteren şirketlere yönelik ortak standartlardan oluşmakta olup, bir kısmı da doğrudan özellikli alanlarda faaliyet yürüten şirketlere yönelik standartlardan oluşmaktadır. Örneğin, söz konusu standartlardan bazıları sektör ayrımı yapılmaksızın tüm şirketleri ilgilendirirken, bazıları da özellikle madencilik, inşaat ve sigortacılık gibi sektörlerde faaliyet gösteren şirketleri ilgilendirmektedir. Sigorta şirketleri açısından daha önceden yayımlanmış olan UFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı (Türkiye'deki adıyla TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı) ile IASB tarafından Mayıs 2017'de yayımlanan ve UFRS 4'ün yerini alacak olan UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı bu tür standartlardandır. UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı, özellikle sigortacılık sektöründe faaliyet gösteren şirketlere yönelik olarak yayımlanan bir standart olma özelliği taşımakta olup, bu sektöre yönelik olarak yapılan bir dizi çalışmanın sonucunda ortaya çıkmış bir standart olarak karşımıza çıkmaktadır.

IASB'nin kendinden önceki uluslararası muhasebe standartlarını yayımlama yetkisine sahip kuruluş olan IASC zamanında, sigorta sözleşmelerine yönelik bir muhasebe standardının yayımlanmasına yönelik olarak Nisan 1997'de bir proje başlatılmıştır. Bu proje kapsamında IASC bünyesinde çalışmakta olan Muhasebe Standartları Belirleme Komitesi (Steering Committee) 1997 yılında bir metin yayımlamış ve 1999'a kadar bu metinle ilgili 138 adet yorum kabul edilmiştir. Bu yorumların incelenmesinin ardından, Komite IASB'ye bir rapor yazmış olup, bu rapor 2001 yılında sigorta sözleşmelerine yönelik taslak bir metin olarak yayımlanmıştır. Ancak bu taslak hiçbir zaman kabul görmemiştir. IASB, Kasım 2001 itibariyle söz konusu taslağı tartışmaya başlamış; ancak Mayıs 2002'de yapılan bir toplantıda sigorta sözleşmelerine yönelik tam bir

muhasebe standardının uygulanmasının 2005 yılına kadar mümkün olmadığı kanaatine varılmıştır. Böylece projenin iki aşamaya ayrılmasına karar verilmiştir. Birinci aşama, 2004 yılında UFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'nın yayımlanmasıyla tamamlanmıştır. IASB'nin bu projeyi başlatmasındaki amaç; sigorta sözleşmelerinin ölçülmesi, finansal tablolara alınması, sunumu ve dipnot açıklamalarına ilişkin ortak ve yüksek kaliteli bir standart geliştirmek olmuştur.

UFRS 4, sınırlı birtakım istisnai durumlar haricinde, bir sigorta şirketinin ihraç ettiği tüm sigorta sözleşmeleri ile elinde bulundurduğu reasürans sözleşmelerine uygulanmak üzere IASB tarafından 31 Mart 2004 tarihinde yayımlanmıştır. UFRS 4, IASB tarafından sigorta sözleşmeleri üzerine yayımlanmış olan ilk standart olma özelliği taşımaktadır. Ancak diğer standartlardan farklı olarak bu standart birtakım muafiyetlere sahip olan geçici bir standarttır. UFRS 4'ün geçici bir standart olma özelliği, sigortacılık sektöründe sürdürülen muhasebe uygulamalarına yönelik yeni ve kapsamlı bir standart yayımlanıncaya kadar, mevcut sigorta muhasebesi uygulamalarında yapılacak değişikliklerin kısıtlı değişiklikler olmasını ifade etmektedir. Bu kısıtlı değişiklikler, sigorta şirketlerinin farklı ülkelerde düzenledikleri benzer sigorta sözleşmelerinin ölçülmesi, muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasında farklı muhasebe politikaları uygulamalarına imkan tanıyan düzenlemeleri içermektedir. Geçici de olsa böyle bir standardın yayımlanma nedeni; IASB'nin sigorta sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasıyla ilgili hususlara ilişkin düzenlemelere, ilgili tarih itibariyle acil bir gereksinim duymasıdır (iasplus.com, 24.04.2018; Mirza ve Holt, 2011: 483). Bu standart, Türkiye'de TMSK (yeni ismiyle KGK) tarafından ele alınmış ve 31.12.2005 tarihinden sonra başlayan hesap dönemleri için uygulanmak üzere 25.03.2006 tarih ve 26119 sayılı Resmi Gazete'de TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri adıyla yayımlanıp, yürürlüğe konmuştur. Ancak bu standart fiilen uygulanmamaktadır.

İkinci aşama ise, UFRS 4'ün yayımlanmasının ardından sigorta sözleşmelerine yönelik tam bir standardın yayımlanacağı tarihe kadar geçen süre olarak tanımlanmıştır. Şubat 2014'e kadar FASB ile ortak yürütülen bu proje, FASB'ın projeden ayrılmasının ardından IASB tarafından yürütülmüştür. Ancak zaman içerisinde, sigorta sektörü tarafından benimsenen muhasebe uygulamalarının UMS ve UFRS'lerin uygulandığı diğer sektörlerde benimsenen muhasebe uygulamaları ile ilgili sorunlar ortaya çıkmıştır. Bu sorunları ortadan kaldırma üzere, 18 Mayıs 2017'de UFRS 17 yayımlanmış olup, sigorta sözleşmelerine yönelik bir standart yayımlama sürecinin ikinci aşaması sona ermiştir (iasplus.com, 24.04.2018; Ernst & Young, 2016: 4070). UFRS 17, Türkiye'de Ağustos 2018'de KGK tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olup, Taslak Metin

olarak yayımlanmış ve kamuoyu görüşüne sunulmuştur. Standardın yakın bir zaman içerisinde TFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri başlığıyla yürürlüğe girmesi ve TFRS 4'ün yerini alması beklenmektedir.

UFRS 4'ün geçerli olduğu süre boyunca ortaya çıkan ve çözülemeyen, ancak UFRS 17 ile çözülmesi beklenen sorunların genel olarak iki ana başlık altında toplanması mümkündür. Bunlar karşılaştırılabilirlik ve şeffaflık kaynaklı sorunlardır. Karşılaştırılabilirlik, çeşitli ülkelerdeki sigorta sektörlerinin, sigorta sektörlerinde faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin ve sigorta şirketleri tarafından düzenlenen sigorta sözleşmelerine ilişkin olarak finansal tablolarda yer alan bilgilerin ilgili taraflarca karşılaştırılmasını ifade etmektedir. Şeffaflık ise, sigorta şirketlerinin kamuoyuna doğru ve anlaşılabilir bilgilerin sunulmasını ifade etmektedir.

Karşılaştırılabilirlik ve şeffaflık haricinde, UFRS 17'nin doğrudan sigorta sözleşmelerine yönelik olarak da getirdiği birtakım yenilikler bulunmaktadır. Dünyadaki sigorta muhasebesi uygulamalarına bakıldığında özellikle uzun süreli sigorta sözleşmelerinin muhasebeleştirilmeleri ve raporlanmaları açısından farklı uygulamalar bulunmaktadır. UFRS 17 uzun süreli sigorta sözleşmelerine yönelik olarak oldukça önemli değişiklik ve yenilikler getirmektedir.

Bu çalışmada, UFRS 4 ile UFRS 17 karşılaştırılabilirlik, şeffaflık ve faydalı bilgilerin sunulması ile sigorta sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması açılarından karşılaştırmalı bir şekilde ele alınacaktır.

UFRS/TFRS 4 SİGORTA SÖZLEŞMELERİ STANDARDI'NA İLİŞKİN GENEL BİLGİLER

UFRS/TFRS 4, sigorta sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesine yönelik ara bir standarttır. Bu standardın yerini UFRS 17 almıştır. TMSK tarafından 2006'da yayımlanan bu standart IASB'nin sigorta sözleşmelerine yönelik evrensel bir standart oluşturma çabalarının birinci aşamasının ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kısımda UFRS 4'e ilişkin genel bilgilere yer verilecektir.

UFRS/TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'nın Amacı Ve Kapsamı

UFRS 4'ün iki önemli amacı bulunmaktadır. Bunlar (UFRS 4, paragraf 1):

* Sigortacılar tarafından, sigorta sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin olarak sınırlı sayıda iyileştirmelerin yapılması ve

* Sigortacının finansal tablolarında sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan tutarları belirleyen ve açıklayan ve ayrıca bu finansal tabloların kullanıcılarının sigorta sözleşmelerinden doğan gelecekteki nakit akışlarının tutarını, zamanlamasını ve belirsizliğini anlamasını sağlayacak dipnot açıklamalarının

sigortacı tarafından yapılmasıdır.

UFRS 4, sigorta sözleşmelerinin ölçümü, finansal tablolara alınması ile sunum şekline ilişkin herhangi bir amaç taşımamaktadır. Bunun yerine, sigorta sözleşmesi ihraç edenlerin belirli kısıtlamalar altında mevcut yerel muhasebe uygulamalarını devam ettirmesine izin vermektedir (Ernst & Young, 2016: 4073).

Standardın kapsamını sigorta şirketleri tarafından düzenlenen sigorta sözleşmeleri, reasürans sözleşmeleri, elde tutulan reasürans sözleşmeleri ve ihraç edilen isteğe bağlı katılım özelliği bulunan finansal araçlar oluşturmaktadır.

UFRS 4, sigorta sözleşmesi düzenleyen her işletmeyi, hukuki veya denetimsel amaçlar açısından sigortacı kabul edilmese bile, sigortacı olarak değerlendirmektedir (UFRS 4, paragraf 5). Bu durum UFRS 4'ün kapsamına giren konularla birlikte ele alındığında, standardın diğer UMS ve UFRS'lerden en önemli farkının yalnızca sigorta sözleşmesi ihraç eden sigorta şirketlerine yönelik olmadığı ve sigorta şirketleri dışında bir şirket olup, sigorta sözleşmesi tanımını karşılayan sözleşmeleri ihraç eden herhangi bir işletmenin de bu standardın kapsamına girdiği anlaşılmaktadır. Bu durum, UFRS 4'ün işlem esaslı bir standart olduğunu göstermektedir.

İster bir sigorta şirketi tarafından isterse de başka bir işletme tarafından ihraç edilmiş olsun, herhangi bir sigorta sözleşmesi birtakım varlık ve yükümlülükler ortaya çıkarmaktadır. Bunlar genel olarak sigortalıdan olan sigorta ve reasürans alacakları ile sigorta aracılarından olan sigorta alacaklarından, ödenebilir haldeki sigorta tazminatlarından, sigorta sözleşmesine bağlı yükümlülüklerden, reasürans varlıklarından, ertelenen veya kazanılmamış prim karşılıklarından, ertelenen üretim giderlerinden meydana gelmektedir. Ancak, finansal araçlarla ilgili standartlar olan UMS 39 veya UFRS 9 kapsamına giren yatırım sözleşmelerine bağlı olarak ortaya çıkan yükümlülük ve alacaklar ile hasılatla ilgili UMS 18, UFRS 15 standartları, maddi olmayan duran varlıklarla ilgili UMS 38 standardı ve yine finansal araçlarla ilgili olan UMS 39 ve UFRS 9 standartları kapsamına giren sözleşmelerden doğan aktifleştirme ve giderlerin ertelenmesine ilişkin muhasebe işlemleri UFRS 4 kapsamına girmemektedir (Ernst & Young, 2016: 4075). Bununla birlikte, ürün garantileri, çalışanlara ilişkin emeklilik planlarından kaynaklanan varlık ve yükümlülükler, finansal olmayan kalemlere ilişkin koşullu hak ve yükümlülükler, finansal garanti sözleşmeleri, bir işletme birleşmesinde ödenecek veya tahsil edilecek koşullu bedel ve işletmenin sigortalı olduğu doğrudan sigorta sözleşmeleri UFRS 4'ün kapsamı

dışındadır (UFRS 4, paragraf 4).

UFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'na Göre Sigorta Sözleşmelerinde Saklı Türev Ürünler Ve Yaşam Sigortalarının Birikim Unsurlarına Ayrıştırılması

Saklı türev ürün, türev olmayan esas bir ürünü de içeren karma bir sözleşmenin unsuru olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, şirketler tarafından ihraç edilen tahvillerin kupon ve anaparaya ilişkin ödemelerinin altına endekslenmesi halinde, tahvillere ilişkin kupon ödemeleri altın fiyatıyla birlikte aynı doğrultuda gerçekleşecektir. Bu örnekte ihraç edilen tahviller birer borçlanma aracı olup, türev ürün niteliğinde değildir. Ancak, tahvillerin ilişkilendirildiği altın başka bir finansal aracı ifade etmekte olup, türev ürün niteliğindedir. Dolayısıyla, bu örnekte altın bir saklı türev üründür. Genel olarak saklı türev ürünler UFRS 9'da düzenlenmiş olmakla birlikte, UFRS 4 kapsamına giren sigorta sözleşmelerine ilişkin saklı türev ürünlere de UFRS 9'un uygulanması öngörülmektedir. Buna göre, bu tür ürünlerin gerçeğe uygun değerleri üzerinden ölçülmesi ve gerçeğe uygun değer değişimlerinin kar veya zararda raporlanması gerekmektedir (UFRS 4, paragraf 7).

UFRS 4'e göre sigorta sözleşmesinin tanımı UFRS 17 ile aynı olup, bu tanım UFRS 4 kapsamına giren sigorta sözleşmelerinin, UMS 39 veya UFRS 9 kapsamına giren finansal araçlara ilişkin birikim unsurlarının esas sözleşmeden ayrıştırılmasını ve bu standartlara göre muhasebeleştirilmesini gerektirmektedir (UFRS 4, paragraf 10). Standartta birikim unsuru, UFRS 9'a göre türev ürün olarak muhasebeleştirilmeyen ve ayrı bir araç olması durumunda UFRS 9 kapsamına girecek olan bir sözleşme unsuru olarak tanımlanmaktadır (UFRS 4, Ek A). Bu tür bir ayrıştırma işleminin yapılması halinde, ortaya çıkan unsurların muhasebeleştirilmesi açısından birtakım sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıştırmadan sonra ortaya çıkan sigorta unsurunun UFRS 4 kapsamında bir sigorta sözleşmesi gibi ölçülmesi gerekmektedir. Ortaya çıkan birikim unsurunun ise, UFRS 9 kapsamında bir finansal araç gibi ele alınıp, itfa edilmiş maliyet değeri veya gerçeğe uygun değeri üzerinden muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, sigorta unsuruna ilişkin olarak ortaya çıkan primlerin hasılat olarak muhasebeleştirilmesi gerekirken, birikim unsuruna ilişkin primlerin birikim yükümlülüğündeki bir değişiklik olarak muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, sözleşmenin başlangıcında ortaya çıkan işlem maliyetlerinin bir kısmının birikim unsuruna dağıtılması gerekmektedir. Bu dağıtım işleminin, gerçekten önemli bir etki yaratması halinde yapılması gerekmektedir (UFRS 4, paragraf 12).

Sigorta Sözleşmelerinin Ölçümü, Muhasebeleştirilmesi Ve Raporlanmasına İlişkin Olarak UFRS/TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'nda Yer Alan Düzenlemeler

Sigorta sözleşmelerinin UFRS 4 kapsamında ölçülmesi, muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasına yönelik olarak muhasebe politika ve tahminleri, bunlardaki değişiklikler ile hatalara ilişkin konuları düzenleyen UMS 8 oldukça önemli rol oynamaktadır. UFRS 4 özellikle sigortacı tarafından düzenlenen sigorta sözleşmeleri ile elde tutulan reasürans sözleşmelerine yönelik konularda UMS 8'in uygulanmamasını öngörmektedir. Bununla birlikte, belli konularda da UMS 8'in ilgili düzenlemelerinin esas alınmasında herhangi bir sakınca görmemektedir. Bunlar özellikle, gelecekteki olası hasarlara ilişkin karşılıklar, borç yeterlilik testinin uygulanması, sigorta yükümlülüklerinin finansal durum tablosundan çıkarılması, reasürans sözleşmelerinde mahsup işlemi ve reasürans varlıklarında değer düşüklüğü konularını kapsamaktadır (UFRS 4, paragraf 14). Bu kısımda, söz konusu konulara ek olarak muhasebe politikalarındaki değişiklikler ve isteğe bağlı katılım özelliği bulunan sigorta sözleşmelerinin ve finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve raporlanması gibi konular ele alınacaktır.

Gelecekteki Olası Hasarlara İlişkin Karşılıklar

UFRS 4'te gelecekteki olası hasarlara ilişkin karşılıklar ile afet poliçesi ve dengeleme karşılıkları gibi karşılıklar ifade edilmektedir (UFRS 4, paragraf 14). Afet poliçesi karşılıkları, alınan primler dışında yıllar boyunca oluşturulan karşılıklar olarak tanımlanmaktadır. Önceden belirlenmiş bir formülün esas alınması yoluyla belirli bir tutara ulaşıncaya kadar oluşturulan karşılıklardır. Bunların genellikle mevcut ve gelecekteki sözleşmelerin kapsamında gelecekteki muhtemel bir afet zararının meydana gelmesi üzerine kullanılması beklenmektedir. Dengeleme karşılıkları ise, yıllar süresince kazanılan tecrübeye bağlı bir formülün kullanılması suretiyle bazı sigorta sözleşme türleri için ortaya çıkabilecek hasar ve tazminat giderlerindeki dalgalanmaları karşılamak amacıyla ayrılan karşılıklar olarak tanımlanmaktadır. Bu karşılıklar, sigorta tazminatlarının düşük olduğu raporlama dönemlerinde karları azaltan veya sigorta tazminatlarının yüksek olduğu raporlama dönemlerinde zararları azaltan gelir düzleştirme mekanizmaları olarak kullanılmak üzere ayrılmaktadır (Ernst & Young, 2016: 4116).

UFRS 4'e göre, afet poliçesi karşılıkları ve dengeleme karşılıkları gibi yükümlülüklerin ilgili raporlama dönemi sonunda mevcut olmayan bir sigorta sözleşmesinden ortaya çıkması halinde, gelecekte ortaya çıkabilecek bu tür yükümlülüklerin finansal tablolara alınması uygun değildir (UFRS 4, paragraf 14). UFRS 4'e göre, bu tür karşılıkların finansal durum tablosunda bir

yükümlülük olarak raporlanması uygun görülmemekte, ancak özkaynaklar arasında gösterilmesinde ise herhangi bir sakınca görülmemektedir (UFRS 4, paragraf BC93).

Borç Yeterlilik Testi

Borç yeterlilik testi, gelecekteki nakit akışlarının gözden geçirilmesine dayanmak suretiyle, sigorta yükümlülüklerinin defter değerinin arttırılmasına ihtiyaç olup olmadığına ilişkin olarak yapılan bir değerlendirme olarak tanımlanmaktadır (UFRS 4, Ek A). Sigortacıların raporlama dönemi sonları itibariyle, sigorta sözleşmelerinin gelecekte yaratacağı nakit akışlarına ilişkin cari tahminler kullanmak suretiyle, finansal tablolara aldığı sigorta yükümlülüklerinin yeterli olup olmadığını değerlendirmesi gerekmektedir. Bu değerlendirmenin, sigorta yükümlülüklerinin defter değerinden ilgili maddi olmayan duran varlıkların ve ertelenmiş edinim maliyetlerinin (üretim giderlerinin) düşülmesi suretiyle bulunan tutarın yetersiz olduğunu göstermesi halinde, ortaya çıkan açığın tamamının kar veya zararda raporlanması gerekmektedir. Ayrıca bu test yapılırken, sözleşmeden kaynaklanan nakit akışlarının, hasar tanzim giderleri gibi nakit akışlarının ve ayrıca saklı opsiyon ve garantilerden kaynaklanan nakit akışlarınının cari tahminlerinin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Test sonucunda ortaya çıkan açık tutarının kar veya zararda raporlanması ve nakit akışlarına ilişkin olarak cari tahminlerin kullanılması UFRS 4'ün borç yeterlilik testinin uygulanmasında öngördüğü asgari koşullardır. (UFRS 4, paragraf 15 – 16).

Sigortacının, UFRS 4 tarafından asgari koşulların karşılanması halinde uygulanması öngörülen bir borç yeterlilik testini uygulamaması halinde, sigorta karşılıklarının UMS 37 Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar Standardı'na göre yeniden hesaplanması ve sigortacının hesapladığı sigorta karşılıklarının UMS 37'ye göre hesaplanan sigorta karşılıklarından az olması halinde aradaki farkın kar veya zararda raporlanması gerekmektedir (UFRS 4, paragraf 17). UMS 37'ye göre, karşılık olarak finansal tablolara alınmış olan tutarın, mevcut bir yükümlülüğü yerine getirmek için dönemsonu itibariyle yapılması gereken harcamayla ilgili en gerçekçi tahmin olması gerekmektedir (UMS 37, paragraf 36). Bu en gerçekçi tahmin ise, işletmelerin yükümlülüğe ilişkin olarak dönemsonu itibariyle makul olarak ödeyeceği veya üçüncü kişilere devredeceği tutar olarak tanımlanmaktadır (UMS 37, paragraf 37). Değerleme konusu karşılığın, isteğe bağlı katılım özelliği bulunan sigorta sözleşmeleri gibi çok sayıda kalemden oluşması halinde, ilgili yükümlülüğün her türlü getiriyi bunlara ilişkin olasılıklara göre ağırlıklandırmak suretiyle tahmin edilmesi gerekmektedir. Bu şekilde bir tahmin etme yöntemi beklenen değer olarak ifade edilmektedir (UMS 37, paragraf 39; Sarıaslan, 2015: 774).

Türkiye'de sigorta karşılığı olarak ayrılan devam eden riskler karşılığı, UFRS/TFRS 4 kapsamında uygulanması öngörülen borç yeterlilik testi ile genel özellikleri itibariyle aynı uygulamalar olup, hesaplanışları açısından birbirinden farklıdır. Devam eden riskler karşılığı, genel olarak kazanılmamış primler karşılığının, şirketin taşıdığı risk ve beklenen masraf düzeyine göre yetersiz kalması halinde ayrılması gerekmektedir. Ayrıca sigorta ve reasürans şirketlerinin bir yıldan uzun süreli hayat sigortaları ve deprem teminatları dışındaki yükümlülükleri için bu karşılığı ayırması gerekmektedir (Sigortacılık Muhasebe Sistemi Tebliğ No: 1; Akay, 2001: 110). Devam eden riskler karşılığı ile borç yeterlilik testi arasındaki hesaplamaya ilişkin farklar şu şekildedir (Sarıaslan, 2015: 769 – 776; Ay, 2009: 71):

* Devreden risk karşılığında, karşılık tutarı brüt tutarlardan reasürör paylarının düşülmesi suretiyle bulunan net tutar üzerinden hesaplanırken, borç yeterlilik testinde karşılık tutarı brüt tutar üzerinden hesaplanmaktadır.

* Devam eden riskler karşılığında ertelenmiş edinme maliyetlerine ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Borç yeterlilik testinde ise, bu maliyetlerin kazanılmamış primler karşılığından indirilmesi gerekmektedir.

* Devam eden riskler karşılığında, yönetim giderlerine ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamış olup, hasar ve tazminatlarla ilgili giderlerin karşılıklara dahil edilmesi öngörülmektedir. Borç yeterlilik testinde ise, bu tür giderler karşılık hesaplamasına dahil edilmektedir.

* Devam eden riskler karşılığında beklenen hasar hesaplamalarının cari tahminlere göre yapılması gerekmemektedir. Borç yeterlilik testinde ise, cari tahminlerin esas alınması gerekmektedir.

Sigorta Yükümlülüklerinin Finansal Durum Tablosu Dışı Bırakılması

Bir sigorta şirketinin, sigorta borcunun tamamının veya bir kısmının ortadan kalkması durumunda, bu borcu finansal durum tablosundan çıkarması gerekmektedir. Bu da sigorta sözleşmesinde belirtilen borcun ödenmesi, iptal olması veya vadesinin gelmesi gibi nedenlerle ortaya çıkan bir durumdur (UFRS 4, paragraf 14). Bu gereklilik finansal yükümlülüklerin finansal durum tablosu dışı bırakılmasına ilişkin UFRS 9 tarafınca öngörülen düzenlemelerle benzerlik göstermektedir (UFRS 9, paragraf 3.3.1).

Reasürans Sözleşmelerinde Mahsup İşlemi

UFRS 4, reasürans varlıklarının, reasürans borçlarıyla mahsup edilmesini ve reasürans sözleşmelerine ilişkin olarak ortaya çıkan gelir ve giderler ile ilgili sigorta sözleşmesine ilişkin olarak ortaya çıkan gider veya gelirlerle mahsup edilmesini yasaklamaktadır (UFRS 4, paragraf 14). Bu durum, diğer UMS ve

UFRS hükümleriyle de uyumlu olup, reasürans sözleşmelerine ilişkin varlık, borç, gelir ve giderlerin finansal tablolarda ayrıntılı bir biçimde takip edilmesine olanak sağlamaktadır.

Türkiye'de sigorta şirketleri için öngörülen bilanço formatında ve Sigortacılık Hesap Planı'nda bulunan sigorta karşılıkları, netleştirilmiş tutarları üzerinden gösterilecek şekilde düzenlenmiştir. Örneğin, Türkiye'deki klasik sigorta muhasebesi uygulamalarında sigorta teknik karşılıkları içinde yer alan reasürör paylarına ilişkin tutarlar netleştirilmek suretiyle raporlanmakta olup, bu durum mahsup işlemini yasaklayan UFRS/TFRS 4'e aykırı bir durumdur (Karabınar, 2017: 57 – 58; Kırlıoğlu ve Demirci, 2016: 135 – 136; Sarıaslan, 2015: 777).

Reasürans Varlıklarının Değer Düşüklüğü

Sigorta şirketlerinin reasürans varlıklarını; dönemsonu itibariyle prim, komisyon ve ödenmiş tazminatlar gibi kesinleşmiş tutarlara ilişkin reasürörlerden tahsil edilecek tutarlar, ödenmemiş hasarlara ilişkin olarak muallak tazminat karşılığı reasürör payını ifade eden reasürör payları, sözleşmelerin devam eden risklerine ilişkin olarak kazanılmamış primler karşılığı reasürör payını ifade eden reasürörlere devredilen kazanılmamış kısmı ile aktüeryal matematik karşılığı oluşturmaktadır (Sarıaslan, 2015: 777).

UFRS 4'e göre, bir reasürans varlığında değer düşüklüğü söz konusu olabilmesi için şu koşulların oluşması gerekmektedir (UFRS 4, paragraf 20):

* Reasürans varlığının ilk defa finansal tablolara alınmasından sonra meydana gelen bir olayın neticesinde, sedan işletmenin sözleşme şartları kapsamında varlıkla ilgili tutarların tamamını tahsil edemeyeceğine ilişkin objektif bir kanıt bulunması ve

* Söz konusu olayın sedan işletmenin reasürörden tahsil edeceği tutarlar üzerinde güvenilir bir şekilde ölçülen bir etkisinin olması.

Bir reasürans varlığının değer düşüklüğüne uğraması durumunda, söz konusu varlığın defter değerinin buna bağlı olarak azaltılması ve değer düşüklüğü zararının kar veya zararda raporlanması gerekmektedir (UFRS 4, paragraf 20).

Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta şirketleri genel olarak bu tür karşılık ayırmaya ilişkin işlemlerde UMS 37'yi esas almaktadır. UMS 37'de tazminatlara ilişkin olarak yer alan düzenlemelerin genel anlamda sigorta şirketlerinin reasürans şirketleriyle olan işlemlere uygun olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre, tazminatların ayrı bir varlık olarak muhasebeleştirilmesi gerekmektedir (UMS 37, paragraf 53 ve 56). Halbuki, Türkiye'deki klasik sigorta muhasebesi uygulamalarını yansıtan örneklere bakıldığında, reasürans varlığını oluşturan teknik karşılıkların ayrı bir varlık

olarak muhasebeleştirilmeyip, ilgili tutarların yükümlülükler arasında yer alan düzenleyici kalemlerde muhasebeleştirildiği görülmektedir. Bu durum esas itibariyle UMS 37 düzenlemelerine aykırı niteliktedir. Dolayısıyla, reasürans varlıklarında değer düşüklüğü açısından UMS ve UFRS'lere tam olarak uyum sağlanabilmesi için teknik karşılıklar içerisindeki reasürör paylarının bilançonun aktif tarafında yeniden düzenlenmesi ve bu paylara ilişkin değer düşüklüğünün de bu düzenleme kapsamında düzenleyici bir kalem olarak ele alınması mümkün gözükmektedir. Bu şekilde hem UMS 37 ile finansal tabloların daha uyumlu olması sağlanacak olup, hem de UFRS 4'ün sigorta karşılıkları ile ilgili netleştirme yapılmamasını öngören hükümlere uygun bir şekilde raporlama yapılacaktır.

Muhasebe Politikalarındaki Değişiklikler

UFRS 4'te hem UMS ve UFRS'leri uygulamakta olan hem de ilk defa uygulayan sigorta şirketlerine yönelik çeşitli düzenlemelere yer verilmektedir (UFRS 4, paragraf 21). Sigorta şirketleri açısından zaman zaman sigorta sözleşmeleriyle ilgili muhasebe politikalarında değişiklik yapma ihtiyacı ortaya çıkabilmektedir. Ancak bu değişikliklerin yalnızca finansal tabloların kullanıcıları açısından ihtiyaca uygunluğun ve güvenilirliğin arttırılması amacıyla yapılması öngörülmektedir. Sigorta şirketlerinin bu amaçları değerlendirirken, UMS 8 hükümlerini göz önünde bulundurması gerekmektedir (UFRS 4, paragraf 22).

UMS 8'de yer alan ihtiyaca uygunluk ve güvenilirlik kriterlerinin, bir muhasebe politikasının değiştirilmesine ilişkin olarak genel kriterler olduğunu söylemek mümkündür. Bu kriterler bir muhasebe politikası değişikliğine ilişkin olarak dikkat edilmesi gereken genel kriterlerdir. Ancak UFRS 4'te bu genel kriterlere tam uymasa bile, spesifik birtakım muhasebe değişikliklerinin neler olabileceğine ilişkin konular açıklanmaktadır. Bunlar; cari piyasa faiz oranları, mevcut uygulamaların devamı, ihtiyatlılık, gelecekteki yatırım marjları ve gölge muhasebe konularından oluşmaktadır.

Cari piyasa faiz oranları açısından UFRS 4, sigortacıların daha önceden ölçmüş oldukları sigorta yükümlülüklerinin cari piyasa faiz oranlarını yansıtacak şekilde yeniden ölçülmesini ve ortaya çıkan değişikliklerin kar veya zararda raporlanmasını sağlamak üzere yapılan muhasebe politikası değişikliklerine izin vermekte olup, bu durumu zorunlu tutmamaktadır. Ayrıca söz konusu yükümlülüklerle ilgili diğer cari tahmin ve varsayımları düzenleyen muhasebe politiklarının da uygulanmasında herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. UMS 8'de aksine hükümler olmasına rağmen, yalnızca sigorta yükümlülükleriyle ilgili olmak üzere, muhasebe politikalarına yönelik sigortacılar tarafından yapılan ve UFRS 4 kapsamında olan bu değişikliklerin yapılması ve tutarlı bir

şekilde uygulanması mümkündür (UFRS 4, paragraf 24). Türkiye'de sigorta karşılıklarının hesaplanmasında paranın zaman değeri dikkate alınmamaktadır. Diğer bir ifadeyle, sigorta karşılıkları iskontoya tabi tutulmamaktadır. AB ülkelerinde faaliyet gösteren sigorta şirketleri açısından ise, muallak tazminat karşılıklarının hesaplanmasında varlık getiri oranının iskonto oranı olarak esas alındığı bilinmektedir. Ancak bu da UMS 37'nin karşılık tutarlarının tespitinde cari piyasa faiz oranlarının esas alınması gerektiğine ilişkin hükme aykırı düşmektedir (Sarıaslan, 2015: 779 – 780).

Mevcut uygulamaların devamı açısından UFRS 4'e göre, bir sigorta şirketinin daha önceden beri uygulamakta olduğu birtakım muhasebe uygulamalarını bu standart kapsamında devam ettirmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır (UFRS 4, paragraf 25). Bu kapsamda UFRS 4'ün, sigorta yükümlülüklerinin iskonto edilmemiş bir esas üzerinden ölçülmesine, sigorta şirketlerinin gelecekteki yatırım yönetim ücretlerinin gerçeğe uygun değerinin uygun olmayan şekillerde tespit edilmesine ve sigorta sözleşmeleriyle ilgili olarak bağlı ortaklıkların muhasebeleştirilmesinde farklı şirketler tarafından farklı muhasebe politikalarının benimsenmesine imkan tanıyan ve sigorta sözleşmelerinin tekdüze bir şekilde muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasında sorunlar çıkaran uygulamalara izin verdiği anlaşılmaktadır (UFRS 4, paragraf 25; Sarıaslan, 2015: 781; Ernst & Young, 2016: 4131 – 4132).

Muhasebenin temel kavramlarından biri olan ihtiyatlılık kavramı, muhasebe olaylarında temkinli davranılması ve ortaya çıkması muhtemel risklerin dikkate alınması gerektiğini ifade etmektedir. İşletmeler bu kavram gereğince gelecekte ortaya çıkması muhtemel giderleri ve zararları için karşılık ayırmakta olup, muhtemel gelirleri ve karları içinse gerçekleşme dönemlerine kadar herhangi bir muhasebe işlemi yapmamaktadır (Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği – 1). UFRS 4, sigorta şirketlerinin, sigorta sözleşmelerine yönelik muhasebe politikalarını, aşırı ihtiyatlılığı ortadan kaldırmak için değiştirmesini gerektirmemektedir. Ayrıca standart, sigorta sözleşmelerinin yeterli bir ihtiyatlılıkla ölçülmesi halinde, ihtiyatlılığı arttıracak uygulamalara da izin vermemektedir (UFRS 4, paragraf 26).

Gelecekteki yatırım marjları açısından UFRS 4, sigortacının, gömülü değer muhasebesine bağlı olarak ortaya çıkması muhtemel gelecekteki yatırım marjlarını ortadan kaldırmak amacıyla sigorta sözleşmelerine yönelik muhasebe politikalarını değiştirmesini gerektirmemektedir. Bununla birlikte UFRS 4, söz konusu marjlar sözleşmeye ilişkin ödemeleri etkilemediği müddetçe, sigortacının bu marjları yansıtan bir muhasebe politikası uygulaması halinde, düzenlenecek finansal tabloların ihtiyaca uygunluğunda ve güvenilirliğinde azalma olacağına dair hukuken geçerli bir öngörü ortaya koymaktadır. Bu tür marjları yansıtan muhasebe politiklarına örnek olarak

sigortacının varlıkları üzerinden elde edilmesi muhtemel getiriyi yansıtan bir iskonto oranının kullanılması ve bu tür varlıklara ilişkin getirilerin tahmini bir getiri oranı üzerinden hesaplanmak suretiyle sigorta yükümlülüklerinin ölçümüne dahil edilmesi verilebilmektedir (UFRS 4, paragraf 27). Standart kapsamında bir öngörünün hukuken geçerli olabilmesi için mevcut muhasebe politikaları yerine sigorta sözleşmelerinin daha geniş kapsamlı bir şekilde muhasebeleştirilmesini öngören düzenlemelerin benimsenmesi gerekmektedir. Bu düzenlemelere örnek olarak ABD genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri verilebilir (KPMG, 2004: 31).

Bazı sigorta şirketleri tarafından uygulanan muhasebe modellerinde ortaya çıkan gerçekleşmemiş kazanç ve kayıplar, diğer bir ifadeyle fiktif kazanç ve kayıplar, finansal tablolara alınmamaktadır. UFRS 4, bu duruma yönelik olarak gölge muhasebe adı verilen bir uygulamanın benimsenmesini mümkün hale getirmektedir. Bu uygulama sigortacıların sigorta yükümlülüklerini, varlıklara ilişkin gerçekleşmemiş kazanç veya kayıpların gerçekleşmesi halinde meydana gelecek değişikliklere göre düzeltmesine imkan tanımaktadır. UFRS 4, sigortacıların bir varlıkla ilgili olarak muhasebeleştirilmiş ancak henüz gerçekleşmemiş kazanç veya kayıplarını, sigorta karşılıkları gibi gerçekleşmiş kazanç veya kayıpların ölçümündeki etkisine benzer bir şekilde etkilemesi amacıyla muhasebe politikalarını değiştirmesine izin vermektedir. Gerçekleşmemiş kazanç veya kayıpların doğrudan özkaynaklarda raporlanması halinde, buna bağlı olarak yükümlülüklerdeki değer hareketlerinin de diğer kapsamlı gelirler arasında raporlanması mümkündür (UFRS 4, paragraf 30). Bu değer hareketlerinin diğer kapsamlı gelirler arasında raporlanması, özkaynaklarda raporlanması anlamına gelmektedir.

UFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'na Göre İsteğe Bağlı Katılım Özelliği Bulunan Sigorta Sözleşmelerinin Ve Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi Ve Raporlanması

İsteğe bağlı katılım özelliği, garanti edilen faydalara ek olarak, birtakım ek faydalara sahip olmaya yönelik sözleşmeden kaynaklanan bir hak olarak tanımlanmaktadır. Bu ek faydalar, sözleşmeye dayalı faydaların önemli bir kısmını oluşturması mümkün olan faydalar, tutar ve zamanlaması sigortacının takdirine bağlı olan faydalardan oluşmakta olup, sözleşme gereğince belirli bir sözleşme havuzunun veya belirli bir sözleşme türünün performansına, sigortacı tarafından elde tutulan belirli bir varlık havuzunun gerçekleşmiş ve/veya gerçekleşmemiş yatırım getirilerine ve sözleşmeyi ihraç eden şirketin, fonun veya başka bir işletmenin kar veya zararına bağlı olan faydalardır (UFRS 4, Ek A).

UFRS 4, isteğe bağlı katılım özelliklerini; sigorta sözleşmelerinde isteğe bağlı

katılım özellikleri ve finansal araçlarda isteğe bağlı katılım özellikleri olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Sigorta sözleşmeleri genel olarak belirli bir unsuru garanti etme özelliğine sahiptir. Örneğin, Türkiye'de birikimli hayat sigortalarında teknik faiz adı verilen bir garanti unsuru bulunmaktadır. Sigorta şirketinin sigortalıdan elde ettiği birikimleri yatırıma yönlendirmesi sonucunda elde edilecek getiri oranının, teknik faiz oranından düşük olması halinde, aradaki farkın şirket tarafından karşılanacağı garanti edilmektedir. Bazı sigorta sözleşmeleri bu garanti edilen unsura ek olarak isteğe bağlı katılım özelliği de taşımaktadır (UFRS 4, paragraf 34; Sarıaslan, 2015: 790).

Türkiye'de isteğe bağlı katılım özelliği bulunan bir sigorta sözleşmesi bulunmamakla birlikte, bazı sözleşmelerin risk primlerine ait aktüeryal matematik karşılığa karşılık gelen yatırım getirilerinden sigortalıya bir pay verildiği bilinmektedir. Hazine Müsteşarlığı'nın belirlediği esaslara göre hesaplanan bu paya ilişkin olarak sigorta şirketinin herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır (Sarıaslan, 2015: 791).

UFRS 4'te isteğe bağlı katılım özelliği bulunan sigorta sözleşmelerinde isteğe bağlı katılım özelliğinin ve garanti edilen unsurun ayrı bir şekilde muhasebeleştirilmesine imkan tanınmış olmakla birlikte, bu zorunlu kılınmamıştır. Bunların ayrı olarak muhasebeleştirilmesi halinde, garanti edilen unsurun borç olarak sınıflandırılması gerekmektedir. Birlikte muhasebeleştirme durumunda ise, tüm sözleşmenin borç olarak sınıflandırılması gerekmektedir. Bununla birlikte, isteğe bağlı katılım özelliğinin ayrı olarak muhasebeleştirilmesi halinde, bunun bir borç veya özkaynak kalemi olarak sınıflandırılması gerekmektedir. Ayrıca standarda göre, alınan primlerin hepsinin özkaynak unsuruna ait kısmını ayırmadan gelir olarak raporlamak mümkündür. Borç olarak sınıflandırılan isteğe bağlı katılım özelliği ile garanti edilmiş olan unsurdaki değişikliklerin kar veya zararda raporlanması gerekmektedir. İsteğe bağlı katılım özelliğinin özkaynaklar içinde sınıflandırılması halinde, kar veya zararın bir kısmının da bu özelliğe yüklenmesi mümkündür.

Sigorta sözleşmelerinde isteğe bağlı katılım özelliklerine ilişkin olarak UFRS 4'te yer alan düzenlemeler finansal araçlarda isteğe bağlı katılım özellikleri için de geçerli kılınmakta olup, bunlara ek olarak birtakım düzenlemelere de yer verilmiştir. Örneğin, sigorta sözleşmelerini ihraç edenler tarafından isteğe bağlı tüm katılım özelliklerinin borç olarak sınıflandırılması halinde hem garanti edilen unsura hem de isteğe bağlı katılım özelliğine borç yeterlilik testinin uygulanması gerekmektedir. İhraç edenin isteğe bağlı katılım özelliğinin bir kısmını veya tamamını özkaynaklarda sınıflandırması halinde, sözleşmenin tümüyle ilgili olarak finansal tablolara alınan yükümlülüğün, garanti edilen unsura UFRS 9'un uygulanması itibariyle oluşacak tutardan daha az olmaması

gerekmektedir. Bununla birlikte standart, sözleşmelerin finansal araç niteliğinde olması durumunda bile, sözleşme ihraççılarının, sözleşme primlerini hasılat olarak ve yükümlülüklerin defter değerindeki artışı ise dönem gideri olarak finansal tablolara almasına imkan tanımaktadır (UFRS 4, paragraf 34 – 35).

Finansal Tablo Kalemlerinin Sunulması İle Dipnotlar Ve Diğer Açıklayıcı Hükümlere İlişkin Olarak UFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'nda Yer Alan Düzenlemeler

Bir sigorta şirketinin UFRS 4'ün sunum ve dipnot açıklamalarına ilişkin düzenlemeleri yerine getirmek için ne kadar ayrıntıya yer vereceğini, bu düzenlemelerin farklı yönlerine ne kadar vurgu yapacağını ve önemli düzeyde farklı özelliklere sahip bilgileri bir araya getirmeden finansal tablolara ilişkin genel resmi ortaya koymak amacıyla bilgileri nasıl bir araya getireceğine kendi koşullarına bağlı olarak karar vermesi gerekmektedir (IFRS 4, paragraf IG12).

Standardın sunum ve açıklamalara ilişkin düzenlemeleri, sigorta sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesine yönelik pek çok yerel muhasebe düzenlemesine göre daha yüksek seviyeli olmasına rağmen diğer standartlar gibi ayrıntılı hükümler içermemektedir. Örneğin, bu standarda göre sigorta yükümlülüklerindeki ve reasürans varlıklarındaki ve varsa ilgili ertelenmiş üretim giderlerindeki değişikliklerin mutabakatının düzenlenmesi gerekirken, bu mutabakatların son satırında yer alması gereken kalemlerin ne olması gerektiğine ilişkin herhangi bir detaya yer verilmemektedir. UMS 16 gibi standartlarda ise, finansal durum tablosundaki tutarlara ilişkin mutabakatların hangi kalemlerden oluşması gerektiği ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır (Ernst & Young, 2016: 4145).

UFRS 4'ün sunum ve dipnot açıklamalarına ilişkin düzenlemelerine yönelik olarak UMS 1 Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı'nda yer alan düzenlemelerin destekleyici düzenlemeler olarak ele alınması mümkündür. Çünkü UMS 1, UMS ve UFRS'lerde finansal tablo kullanıcılarının işletmenin finansal durum ve performansına yönelik işlem, olay ve koşulları kolaylıkla anlamasını engelleyecek durumlara karşı ek açıklamalarda bulunmasını öngörmektedir (IFRS 4, paragraf IG13). İşletmelerin bunu yaparken, yine UMS 1'de vurgulanan önemlilik kavramını göz önünde bulundurması gerekmektedir (IFRS 4, paragraf IG15 – IG16). Bunun haricinde, UFRS 4'te sunum ve açıklamalara yönelik düzenlemeler iki ana bölümde ele alınmaktadır. Bunlar:

* Sigorta sözleşmelerinden doğan ve finansal tablolarda yer alan tutarları tanımlayan ve açıklayan bilgiler ile

* Finansal tablo kullanıcılarının sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan risklerin yapısını ve boyutunu değerlendirmelerini sağlayan bilgiler.

Sigorta sözleşmelerinden doğan ve finansal tablolarda yer alan tutarları tanımlayan ve açıklayan bilgiler, sigorta sözleşmelerine ilişkin varlık, borç, gelir ve giderler ile bunlara ilişkin muhasebe politikalarının açıklanmasına ilişkin bilgilerden oluşmaktadır. Ayrıca bunlar, finansal tablo kullanıcılarının gelecekteki nakit akışlarının tutarını, zamanlamasını ve belirsizliğini anlamasını sağlayacak bilgilerdir. Sigorta sözleşmesi üzerinde yazılı olan ve nakit akışlarını etkileyen şartların da ayrıca açıklanması gerekmektedir (UFRS 4, paragraf 36 – 37; Mirza ve Holt, 2011: 486).

Finansal tablo kullanıcılarının sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan risklerin yapısını ve boyutunu değerlendirmelerini sağlayan bilgiler ise, sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan kredi, likidite, faiz oranı ve piyasa risklerine ilişkin bilgilerden oluşmaktadır. Bu standart kapsamında sigorta şirketlerinin gerçekleşen hasarlarının geçmiş tahminlerle karşılaştırmalı olarak sunulması ve ayrıca UMS 32'nin öngördüğü faiz oranı ve kredi risklerine ilişkin bilgilerin açıklanması gerekmektedir. Sigorta şirketlerinin, bir esas sigorta sözleşmesi içerisindeki saklı türev ürünler kapsamında maruz kaldığı faiz oranı veya piyasa risklerinin de dipnotlarda açıklanması gerekmektedir. Ancak buradaki saklı türev ürünün gerçeğe uygun değer üzerinden ölçülmemesi gerekmektedir. Bununla birlikte standart, sigorta şirketlerinin sigorta sözleşmelerinin gerçeğe uygun değerlerini açıklamasını şart koşmamasına rağmen reasürans sözleşmesi satın almaktan dolayı ortaya çıkan kazanç veya kayıplarını dipnotlarında açıklamasını gerektirmektedir (UFRS 4, paragraf 38 – 39; Mirza ve Holt, 2011: 485).

UFRS 17'nin henüz yayımlanmadığı; ancak yayımlanmasının gündemde olduğu 2016 yılı Eylül Ayı itibariyle IASB tarafından yeni standart yayımlanıncaya kadar UFRS 9'un UFRS 4'le birlikte uygulanmasını öngören bir düzenleme yayımlanmıştır. Türkiye'de ise bu düzenlemeyi Türkiye'deki sigorta şirketlerine yansıtmak amacıyla, KGK tarafından 18.12.2017 tarih ve 30274 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan TFRS 4 hakkında değişiklik yapılmasına dair 85 Sıra No.lu Tebliğ yayımlanmıştır. Bu düzenlemelere göre, UFRS 4 kapsamında sigorta sözleşmesi ihraç eden işletmelere iki farklı seçenek sunulmuştur. Bunlar örtülü yaklaşım ve erteleme yaklaşımıdır. Örtülü yaklaşım, işletmelerin finansal varlıklarından doğan gelir ve giderlerin bir kısmının kar veya zarardan çıkarılıp diğer kapsamlı gelirde yeniden sınıflandırılmasına imkan tanıyan bir seçenek olarak tanımlanmaktadır. Erteleme yaklaşımı ise, UFRS 9 öncesinde esas faaliyeti UFRS 4 kapsamında sigorta sözleşmesi ihraç etmek olan işletmelere yönelik olarak UFRS 9'u uygulamaya ilişkin geçici bir muafiyet tanınmasını sağlayan seçenek olarak

tanımlanmaktadır (IASB, 2016: 3 – 7).

UFRS 4, örtülü yaklaşımı uygulayan sigorta şirketleri tarafından yapılacak dipnot açıklamalarının, dönemsonu itibariyle kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelirler arasında yeniden sınıflandırılan toplam tutarın nasıl hesaplandığını ve bu yeniden sınıflandırmanın finansal tablolar üzerindeki etkisini kapsaması gerekmektedir (UFRS 4, paragraf 39K).

UFRS 17 SİGORTA SÖZLEŞMELERİ STANDARDI

UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı, IASB tarafından sigorta sektörünün muhasebe uygulamalarını düzenlemek üzere yayımlanmış yeni bir standart olup, sigorta sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasına ilişkin olarak oldukça geniş kapsamlı düzenlemeler içermektedir. Bu standart, gerek elementer branşta gerekse hayat branşında yer alan sigorta şirketlerinin mali işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanmasına yöneliktir. Ancak, bu standart özellikle hayat branşına ilişkin oldukça geniş kapsamlı düzenlemeler içermektedir. Bu bölümde, UFRS 17 tanıtılacak olup, UFRS 17'nin sigorta muhasebesi uygulamalarına yönelik olarak içerdiği geniş kapsamlı düzenlemeler ayrıntılı bir şekilde açıklanacaktır.

UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'nın Amacı Ve Kapsamı

UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı, kapsamı dahilindeki sigorta sözleşmelerinin ölçülmesi, finansal tablolara alınması, sunulması ve açıklanmasına ilişkin ilkeleri ortaya koymaktadır. Bu standardın amacı, işletmelerin sigorta sözleşmelerini gerçeğe uygun bir şekilde yansıtan ihtiyaca uygun bilgiler sunmasını sağlamaktır. Sigorta sözleşmelerine ilişkin ihtiyaca uygun bilgiler, sigorta sözleşmelerinin finansal durum, finansal performans ve nakit akışları üzerinde ortaya çıkardığı etkilerin finansal tablo kullanıcıları tarafından değerlendirilmesine esas teşkil eden bilgilerdir (UFRS 17, paragraf 1).

UFRS 17'yi uygulayan işletmeler tarafından standart kapsamında muhasebeleştirilmesi ve raporlanması gereken sigorta sözleşmeleri şu şekilde sıralanabilir (UFRS 17, paragraf 2):

* Reasürans sözleşmeleri de dahil olmak üzere, işletme tarafından düzenlenen sigorta sözleşmeleri,

* Elde tutulan reasürans sözleşmeleri ve

* İşletmenin sigorta sözleşmesi ihraç etmesi halinde, ihraç etmekte olduğu isteğe bağlı katılım özelliği bulunan yatırım sözleşmeleri.

Ancak, UFRS 17'de yer alan hükümlerin şunlara uygulanması uygun

görülmemiştir (UFRS 17, paragraf 7):

* Üretici, aracı veya perakendeci tarafından mal veya hizmetlerin müşteriye satışıyla ilgili olarak sağlanan garantiler,

* İşverenin çalışanlara sağlanan faydalar kapsamındaki varlık ve borçları ile tanımlanmış fayda esaslı emeklilik planlarında raporlanmış olan emeklilik fayda yükümlülükleri,

* Finansal olmayan bir kalemin gelecekteki kullanım koşuluna veya kullanım hakkına bağlı olan, sözleşmeye dayalı hak veya yükümlülükler (örneğin; bazı lisans ücretleri, royaltiler, değişken ve diğer koşullu kira ödemeleri ve benzeri kalemler),

* Üretici, aracı veya perakendeci tarafınca sağlanan kalıntı değer taahhütleri ile bir kiralama işleminde saklı olması halinde kiracının kalıntı değer taahhütleri,

* Finansal garanti sözleşmeleri ihraç edenin bu tür sözleşmeleri bir sigorta sözleşmesi olarak kabul edildiğini açık bir şekilde önceden belirtilmemiş ve sigorta sözleşmelerine uygulanabilir muhasebe kullanılmamış olduğu durumda, finansal garanti sözleşmeleri,

* İşletme birleşmesinde ortaya çıkan koşullu borç veya alacak bedelleri ve

* Sigorta sözleşmelerinin elde tutulan reasürans sözleşmeleri olmadığı durumda, işletmenin sigortalı olduğu sigorta sözleşmeleri.

UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'na Göre Sigorta Sözleşmelerinin Birleştirilmesi

Aynı veya ilişkili bir tarafla kurulan bir sigorta sözleşmesi seti veya dizisi genel bir ticari etki sağlayabilmekte veya bu etkiyi sağlamak üzere tasarlanmış olabilmektedir. Bu tür sözleşmelerin içeriğinin raporlanması için sözleşme setinin veya dizisinin bir bütün olarak ele alınması mümkündür. Diğer bir deyişle, bir sigorta şirketinin, aynı zamanda veya yakın bir zaman içerisinde aynı sigortalıyla veya sigortalının ilişkili taraflarıyla yapmış olduğu iki veya daha fazla sayıda sigorta sözleşmesini birleştirmesi ve bu sözleşmeleri tek bir sigorta sözleşmesi gibi muhasebeleştirmesi mümkündür. Örneğin, bir sözleşmedeki hak veya yükümlülüklerin, aynı zamanda aynı tarafla girişilen başka bir sözleşmedeki hak ve yükümlülükleri hükümsüz hale getirmesi halinde, her iki sözleşmenin sigorta işletmesi açısından ortaya çıkardığı birleşik etki, herhangi bir hak veya yükümlülüğün var olmaması hali olacaktır (UFRS 17, paragraf 9).

UFRS 17'nin sigorta sözleşmelerinin birleştirilmesini öngören düzenlemelerinin etkili olacağı alanlardan birinin fronting sözleşmeleri olacağı

tahmin edilmektedir. Fronting, bir sigorta şirketinin, faaliyet izni olmayan bir ülkede teminat verebilmek için, müşterisine o ülkede faaliyet izni bulunan bir sigorta şirketi aracılığıyla poliçe düzenlettirmesi olarak tanımlanmaktadır. Fronting sözleşmeleri, fronting işlerinin yapılmasından dolayı düzenlenen sözleşmelerdir. Bu sözleşmelerde yurt dışındaki reasürörün veya sigorta şirketinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda, sigortalıya karşı, fronting işlerine aracılık yapan sigorta şirketi hukuken sorumlu tutulmaktadır (Sarıaslan, 2015: 235).

Örneğin, fronting sözleşmeleri kapsamında bir sigortacı kendi risklerini üçüncü bir sigorta şirketine devretmiştir. Daha sonra bu sigorta şirketi, başlangıçta sigortalı olan şirketle bir reasürans sözleşmesi düzenlemek suretiyle bu risklerin tamamını devretmiştir. Diğer bir ifadeyle, başlangıçta sigortalı tarafı temsil eden şirket reasürör şirket konumuna gelmiş ve başlangıçta devrettiği riskler yeniden kendisine dönmüştür. Bu durum sigortalı ve reasürör tarafların aynı şirket olduğu bir durumu ifade etmektedir. Bununla birlikte, sigortalı ve reasürör tarafın farklı şirket olduğu ancak aynı grup şirketine bağlı olarak faaliyet gösterdiği hallerde de bu tür durumlarla karşılaşılabilmektedir (Tucker vd., 2017: 5).

UFRS 4'te sigorta sözleşmelerinin birleştirilmesine yönelik herhangi bir düzenleme yer almadığından, fronting ve benzeri işlemler yürüten sigorta şirketleri farklı muhasebe politikaları benimsemiştir. Dolayısıyla, UFRS 17'nin sigorta sözleşmelerinin birleştirilmesine ilişkin hükümleri bu tür işlemleri yürüten sigorta şirketlerinin muhasebe uygulamalarını etkileyecektir.

UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'na Göre Sigorta Sözleşmelerinin Unsurlarına Ayrıştırılması

Bir sigorta sözleşmesi, daha önce ayrı sözleşmeler olmaları halinde, başka bir standardın kapsamına girecek olan bir veya birden fazla unsuru içerebilir. Örneğin, bir sigorta sözleşmesi bir yatırım unsuru veya bir hizmet unsuru veya her ikisini birden içerebilir (UFRS 17, paragraf 10). Bu tür sigorta sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde, sigorta sözleşmesinin içerdiği unsurların ayrıştırılması oldukça önemlidir. Bu nedenle, bir sigorta işletmesinin, sigorta sözleşmelerini finansal tablolarına almadan önce, sözleşmelerin ayrıştırılması gereken unsurlar içerip içermediğini incelemesi gerekmektedir. UFRS 17, bir sigorta işletmesinin bu türden sözleşmeleri finansal tablolara alırken tespit etmesi ve ayrıştırılması gereken üç farklı unsur ortaya koymakta olup, bu unsurları sigorta dışı unsurlar olarak nitelendirmektedir. Standartta bunlar; saklı (gömülü) türev ürünler, yatırım unsurları ve farklı nitelikteki malları veya sigorta dışı hizmetleri sigortalıya devretmeye yönelik taahhütler olarak ifade edilmektedir.

Saklı türev ürün, türev olmayan esas bir ürünü de içeren karma bir sözleşmenin unsuru olarak tanımlanmaktadır. Sigorta sözleşmesinin bir saklı türev ürün içermesi ve sigorta işletmesinin bunu ayrıştırması halinde, buna UFRS 9 Finansal Araçlar Standardı hükümlerinin uygulanması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 11(a)). Bir sigorta sözleşmesinde yer alan saklı türev ürünün ayrıştırılabilir olması halinde, esas ürünün ve saklı türev ürünün ilgili olduğu standartlara göre finansal tablolara alınması gerekmektedir (UFRS 9, paragraf 4.3.4). UFRS 9 kapsamına giren ürünlerinse ilk muhasebeleştirmede gerçeğe uygun değerinin esas alınması, sonraki dönemlerde ise itfa edilmiş maliyet bedeli üzerinden ölçülmesi gereken, gerçeğe uygun değer değişimi diğer kapsamlı gelire yansıtılmak suretiyle ölçülmesi gereken ve gerçeğe uygun değer değişimi kar veya zarar yansıtılmak suretiyle ölçülmesi gereken şeklinde sınıflandırılması gerekmektedir (UFRS 9, paragraf 4.1.1).

Sigorta sözleşmesinin ayrı bir yatırım unsuru içermesi halinde, söz konusu yatırım unsurunun UFRS 9 kapsamında finansal yükümlülük olarak ele alınması ve bu şekilde muhasebeleştirilmesi gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 11(b)).

Bir yatırım unsurunun ayrı olarak değerlendirilebilmesi için, yatırım unsuru ile sigorta unsurunun birbiriyle yüksek düzeyde ilişkili olmaması ve eşdeğer şartlara sahip bir sözleşmenin aynı piyasada piyasa veya yetki alanında ayrı olarak satılması veya satılabilir olması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf B31). Bir yatırım unsurunun, sigorta unsuruyla yüksek ilişkili olması birtakım şartlara bağlanmıştır. Bunlar (UFRS 17, paragraf B32):

* Sigorta şirketinin diğer unsuru dikkate almadan bir unsuru ölçememesi durumunda; bir unsurun değerinin, diğerinin değerine bağlı olarak değişmesi halinde, birleştirilmiş yatırım ve sigorta unsurunu muhasebeleştirilmesi için UFRS 17'nin uygulanması gerekmektedir.

* Sigortalının, bir unsurdan, diğerinin olmaması halinde faydalanamaması durumunda; sözleşmedeki bir unsurun geçersiz hale gelmesi veya süresinin dolması, diğerinin geçersiz hale gelmesine veya süresinin dolmasına neden olursa, birleştirilmiş yatırım unsurunu ve sigorta unsurunu muhasebeleştirmek için UFRS 17'nin uygulanması gerekmektedir.

UFRS 17, saklı türev ürünlerin sigorta sözleşmelerinin ayrıştırılmasında farklı düzenlemeler içeren bir standart olmasına rağmen, UFRS 4 kapsamında saklı türev ürün türlerine ilişkin örneklere yer verilmesi, UFRS 17 kapsamında saklı türev ürünleri nasıl ele alınacağına dair bir fikir vermesi açısından yararlı olacaktır. Tablo 1, UFRS 4 kapsamında türev ürün türlerini ve bunlara ilişkin örnekleri göstermektedir (IFRS 4, 2004: IG3 – IG4).

Tablo 1. Saklı Türev Ürün Çeşitleri Ve Bunlara İlişkin Örnekler

Saklı Türev Ürün Çeşidi	Saklı Türev Ürün Çeşidine İlişkin Örnekler
Sigorta sözleşmesi niteliğinde olduğun-dan ayrıştırılamayan saklı türev ürünler	- Ancak ölüm halinde ödenebilir hale gelecek olan özkaynak aracı fiyatlarıyla ilişkilendirilmiş ölüm yardımı veya yatırımın birim değerinden veya garanti edilmiş bir tutardan daha yüksek olan ölüm yardımı, - Garanti edilen bir oran üzerinden yaşam koşullu yıllık sigorta alım opsiyonu, - Anüite ödemelerinin yatırım getirileriyle ilişkilendirilmiş olması halinde asgari anüite ödemeleri.
Sigorta sözleşmesine yakın bir şekilde bağlantılı olduğundan ayrıştırılamayan saklı türev ürünler	- Başabaş veya değersiz iştira veya vade değerinin belirlenmesinde kullanılacak asgari faiz oranı, - Sigorta unsurunun iptalini tetikleyen ve ayrı bir şekilde değerlenmesine imkan bulunmayan bir birikim unsurunu iptal etme opsiyonu.
Ayrıştırılmak ve UFRS 9'a göre muhasebeleştirilmek zorunda olan saklı türev ürünler	- Değerli, diğer bir ifadeyle karlı olan bir iştira veya vade değerinin belirlenmesinde kullanılacak asgari faiz oranı (saklı garanti unsuru ölüm ihtimaline dayanmamaktadır), - Geri verilme tarihinde veya vadesinde ödenebilir/alınabilir hale gelen özkaynak araçlarıyla ilişkilendirilmiş getiriler, - Vadesinde nakit olarak ödenen devamlılık bonusu.

Sigorta sözleşmesinin farklı nitelikteki malları veya sigorta dışı hizmetleri sigortalıya devretmeye yönelik taahhüt içermesi halinde, bunun UFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat Standardı'na göre muhasebeleştirilmesi gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 12). Bu gereklilik, farklı nitelikteki malların veya sigorta dışı hizmetlerin sigortalıya devredilmesine yönelik bir taahhüdün, sigorta sözleşmesinden ayrıştırılmasını gerektirmektedir. Ayrıştırma amacına yönelik olarak, bir işletmenin, sözleşmenin ifası kapsamında yapmak zorunda olduğu ancak mal veya hizmetin müşteriye devredilmesine ilişkin olmayan faaliyetleri dikkate almaması gerekmektedir. Örneğin bir işletmenin, sözleşmenin yapılması için çeşitli idari görevleri yerine getirmek zorunda kalması mümkündür. Ancak bu görevlerin yerine getirilmesi, görevler yerine getirildikçe sigortalıya bir hizmet devri sonucunu doğurmamaktadır (UFRS 17, paragraf B33).

UFRS 17'ye göre, bir sigortalıya taahhüt edilen mal veya hizmet, sigortalının mal veya hizmetten tek başına veya kullanıma hazır diğer kaynaklarla birlikte faydalanabilmesi halinde, farklı nitelikteki mal veya hizmet olarak nitelendirilmektedir (UFRS 17, paragraf B34). Kullanıma hazır kaynaklar; ayrı olarak satılan (işletme veya başka bir işletme tarafından) mal veya hizmetlerdir veya sigortalının (işletmeden veya başka işlem veya olaylardan) elde etmiş olduğu kaynaklardır. Bu unsurların ayrıştırılmasının ardından sigorta sözleşmesinin geriye kalan kısmının UFRS 17 kapsamında muhasebeleştirilmesi ve raporlanması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 13). Bir sigorta sözleşmesinin içerisinde sigorta dışı unsur olarak yer alan ve

ayrıştırılabilen unsurların muhasebeleştirilmesine ilişkin olarak UFRS 17'de yer alan ve buraya kadar açıklanan hükümler Tablo 2'de özetlenmiştir (IASB, 2017a: 14).

Tablo 2. Ayrıştırılabilir Sigorta Dışı Unsurların UFRS 17 Kapsamında Muhasebeleştirilmesi

Ayrıştırılabilir Sigorta Dışı Unsur	Ayrı Olarak Muhasebeleştirilme Koşulu	Ayrıştırılabilir Sigorta Dışı Unsura Uygulanacak Standart
Saklı Türev Ürünler	UFRS 9 tarafından zorunlu kılınması halinde	UFRS 9 Finansal Araçlar
Yatırım Unsurları veya Birikim Unsurları	Ayrıştırılabilir olması halinde	UFRS 9 Finansal Araçlar
Mallar ve Sigorta Dışı Hizmetler	Ayrıştırılabilir olması halinde	UFRS 15 Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat

Örneğin, bir sigorta şirketi belirli bir prim tutarı karşılığında bir sigorta sözleşmesi ihraç etmiştir. Şirket, sözleşmeyi ihraç etmekten dolayı elde ettiği prim gelirlerinin bir kısmını bir yatırım aracına yönlendirmiş olup, sigorta süresi boyunca bu dayanak varlıktan getiri elde etmeyi planlamıştır. Şirket ayrıca sözleşmenin diğer tarafı konumunda olan sigortalıya hasar yönetim hizmeti vermektedir. UFRS 17 kapsamında, şirket verilen hizmetlerin sigorta unsuruyla yüksek derecede ilişkili olmadığını ve eşdeğer şartlarla aynı piyasada hayat sigorta sözleşmesinden ayrı bir şekilde satılabileceği kanaatine varmıştır. Dolayısıyla, burada hayat sigorta sözleşmesinin birikim unsuru olarak yatırım aracının ve verilen hizmetin ayrıştırılması ve ayrıca bunların da kendilerini ilgilendiren standartlara göre muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, yatırım aracının UFRS 9 kapsamında muhasebeleştirilmesi ve verilen hizmetin de UFRS 15 kapsamında muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.

UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı Kapsamında Sigorta Sözleşmelerinin Toplam (Toplulaştırma) Düzeyinin Belirlenmesi

UFRS 17, sigorta sözleşmelerinin tek tek sözleşme şeklinde muhasebeleştirilmesi yerine gruplar halinde muhasebeleştirilmesine imkan tanımaktadır. Standartta, sigorta şirketlerinin, sigorta sözleşmesi portföylerini tanımlaması öngörülmektedir. Söz konusu portföylerin her biri, benzer risklere tabi olan ve birlikte yönetilen sözleşmelerden oluşmaktadır. Bir ürün grubu içerisindeki sözleşmelerin benzer risklere sahip olması ve bu nedenle birlikte yönetilmeleri halinde aynı portföyde yer almaları beklenmektedir. Tek primli yıllık gelir sigortaları ile düzenli sınırlı süreli hayat güvencesi gibi farklı ürün gruplarındaki sözleşmelerin benzer risklere sahip olması beklenmemekte ve bu nedenle farklı portföylerde yer almaları gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 14).

Sigorta sözleşmelerinin gruplandırılmasında, sigorta şirketinin sözleşme portföylerini tanımlaması ve her portföyü şunlara bölmesi gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 16):

* Eğer varsa, ilk muhasebeleştirmede ekonomik açıdan dezavantajlı olan sözleşme grubu,

* Eğer varsa, ilk muhasebeleştirmede sonradan ekonomik açıdan dezavantajlı hale geleceğine ilişkin önemli olasılığı bulunmayan sözleşme grubu (diğer bir ifadeyle, karlı ve ayrıca ekonomik açıdan dezavantajlı hale gelme ihtimali bulunmayan sözleşme grubu) ve

* Eğer varsa, portföyde geriye kalan sözleşme grubu (diğer bir ifadeyle, karlı ama ekonomik açıdan dezavantajlı hale gelme ihtimali bulunan sözleşme grubu).

Sigorta şirketinin, bir sözleşme setinin tamamının aynı grupta yer alacağı sonucuna ulaşacak makul ve desteklenebilir bilgiye sahip olması durumunda, sözleşmelerin ekonomik açıdan dezavantajlı olup olmadığını tespit etmek için sözleşme setini ölçmesinde ve sözleşmelerin sonradan ekonomik açıdan dezavantajlı hale geleceğine ilişkin önemli olasılık bulunup bulunmadığını tespit etmek için sözleşme setini yeniden değerlendirmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır. Şirketin, sözleşme setinin tamamının aynı grupta yer alacağı sonucuna ulaşacak makul ve desteklenebilir bilgiye sahip olmaması durumunda ise, bireysel sözleşmeleri dikkate almak suretiyle sözleşmelerin ait olduğu grubu tespit etmesi mümkündür (UFRS 17, paragraf 17).

Sigorta şirketinin, sigorta sözleşmelerinin düzeylerini belirlemeye yönelik olarak yapmış olduğu çalışmaların neticesinde, sigorta sözleşmelerinin tek bir grup halinde muhasebeleştirilmesine ve raporlanmasına imkan bulunması halinde, şirketin bu sözleşmeleri bu şekilde finansal tablolarına alması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 23 – 24).

UFRS 17'nin sigorta sözleşmelerinin toplam düzeyinin belirlenmesine yönelik düzenlemelerinin, benzer özeliklere sahip sözleşmelerin portföy şeklinde finansal tablolara alınmasına imkan vermesi, uygulamada bu portföylerin muhasebe yargılarına bağlı olarak tanımlanacağını işaret etmektedir. Bazı sigorta şirketleri portföylerini birlikte yönetilen olarak, bazıları da benzer riskler içeren portföyler olarak tanımlayacak ve buna göre finansal tablolara alacaktır. UFRS 17'de, sigorta şirketlerinin gerek sigorta sözleşmeleri grubunun tanımlanmasında gerekse de sigorta edinimine ilişkin nakit akışlarının tanımlanmasında kullanılan portföy terimini, tutarlı bir şekilde kullanması ve şirketle ilgili taraflara tutarlı ve anlaşılabilir bir şekilde bilgi sunması oldukça önemlidir (Tucker vd., 2017: 10).

UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı Kapsamında Sigorta Sözleşmelerinin Finansal Tablolara Alınma Zamanı

Sigorta şirketlerinin, ihraç ettikleri bir sigorta sözleşmesi grubunu ne zaman muhasebeleştireceklerini bazı tarihleri göz önüne almak suretiyle tespit etmesi gerekmektedir. Standart, sigorta şirketlerinin ihraç ettiği bir sigorta sözleşmesi grubunu, şu tarihlerden en erken olanından itibaren muhasebeleştirmeye başlamasını, diğer bir ifadeyle, finansal tablolara almaya başlamasını gerektirmektedir. (UFRS 17, paragraf 25):

* Sözleşme grubunun teminat süresinin başlangıcı,

* Gruptaki sigortalı tarafından yapılacak ilk ödemenin vadesinin geldiği tarih ve

* Ekonomik açıdan dezavantajlı bir sözleşme grubu için, grubun ekonomik açıdan dezavantajlı hale geldiği tarih.

Sözleşmeye bağlı bir vadenin bulunmaması halinde, sigortalı tarafından yapılacak ilk ödemenin alındığı zamanın sözleşmenin vadesi olacağı varsayılmaktadır. Bununla birlikte, sigorta şirketinin ihraç etmiş olduğu sözleşme grubunu muhasebeleştirmeden önce, kendisinin ödediği veya aldığı sigorta edinimine ilişkin nakit akışlarını varlık veya yükümlülük olarak muhasebeleştirmesi gerekmektedir. Bunun yapılabilmesi için, sigorta şirketinin söz konusu nakit akışlarını gider veya gelir olarak muhasebeleştirmeyi tercih etmemesi gerekmektedir. Şirketin, bu tür sigorta edinimine ilişkin nakit akışlarından dolayı ortaya çıkan varlık veya yükümlülüğü, nakit akışlarının dağıtıldığı sigorta sözleşmesi grubu finansal tablolara alındığında, bilanço dışı bırakması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 26 – 27 ve 38(b)).

Sigorta Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi Ve Raporlanmasında UFRS 17 Tarafından Öngörülen Ölçüm Yaklaşımları

UFRS 17'ye göre, reasürans sözleşmeleri de dahil olmak üzere, sigorta sözleşmelerinin ilk defa veya sonraki dönemlerde muhasebeleştirilmesinde ve raporlanmasında esas alınması gereken üç ölçüm yaklaşımı bulunmaktadır. Standartta bunlar; genel yaklaşım (blok yapı yaklaşımı), prim dağıtımı yaklaşımı ve değişken ücret yaklaşımı olarak ele alınmaktadır. Bu kısımda söz konusu ölçüm yaklaşımlarına ilişkin bilgilere yer verilecektir.

Genel Model Yaklaşımı (Blok Yapı Yaklaşımı)

UFRS 17'ye göre, bütün sigorta sözleşmelerinin ilk muhasebeleştirmede şunların toplamı üzerinden finansal tablolara alınması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 32):

* Sözleşmenin ifasına ilişkin nakit akışları ve

* Sözleşmeler ekonomik açıdan dezavantajlı olmadığı müddetçe, sözleşmeye dayalı hizmet marjı.

Sözleşmenin ifasına ilişkin nakit akışları; gelecekteki nakit çıkışlarının bugünkü değerinden işletmenin sözleşmeyi yerine getirmesiyle ortaya çıkacak olan gelecekteki nakit girişlerinin bugünkü değerinin düşülmesi suretiyle bulunan tutarın finansal olmayan riske ilişkin risk düzeltmesini içeren açık, önyargısız ve olasılık-ağırlıklı ortalama tahmini (diğer bir ifadeyle, beklenen değeri) olarak tanımlanmaktadır (UFRS 17, Ek A). Aynı zamanda bunlar, sigortacının primlerden tahsil etmeyi ve tazminatlar için ödemeyi umduğu tutarların cari değer tahminleridir. Söz konusu tutarlar, muhtemel tahsilat ve ödemelerin zamanlamasını ve belirsizliğini yansıtacak şekilde düzeltilmiş tutarlar olarak nitelendirilmektedir (IASB, 2017a: 16). Sözleşmenin ifasına ilişkin nakit akışları sözleşmenin yerine getirilmesine bağlı olarak ortaya çıkan nakit akışlarını ifade etmekte olup, gelecekteki nakit akışlarının bugünkü değer tahmini tutarı ile finansal risklerin gelecekteki nakit akışı tahminlerine dahil edilmemesi halinde, paranın zaman değerini ve gelecekteki nakit akışlarına ilişkin finansal riskleri yansıtacak bir düzeltme ve finansal olmayan riske yönelik risk düzeltmesi tutarının toplanması suretiyle hesaplanmaktadır (UFRS 17, paragraf 32). Bu hesaplama, finansal risklerin gelecekteki nakit akışı tahminlerine dahil edildiği varsayımı altında şu şekilde formülize edilebilir:

Sözleşmenin İfasına İlişkin Nakit Akışları	=	Gelecekteki Nakit Akışlarının (Bugünkü Değer) Tahminine İlişkin Tutar	+	Finansal Olmayan Riske Yönelik Risk Düzeltmesi Tutarı

Genel Model Yaklaşımı, UFRS 17 kapsamında ele alınan bütün sigorta sözleşmelerine uygulanabilen standart bir ölçüm yaklaşımı olup, dört adet bloktan oluşması nedeniyle Blok Yapı Yaklaşımı (Building Block Approach) şeklinde de adlandırılmaktadır. Bu yaklaşıma göre, bir sigorta sözleşmesinin değeri dört farklı bloğun toplamından oluşmaktadır. Bunlar (UFRS 17, paragraf 32):

* Gelecekteki nakit akışlarının tahmini (birinci blok),

* Finansal risklerin gelecekteki nakit akışı tahminlerine dahil edilmemesi halinde, paranın zaman değerini ve gelecekteki nakit akışlarına ilişkin finansal riskleri yansıtacak bir düzeltme, diğer bir deyişle paranın zaman değeri (ikinci blok),

* Finansal olmayan riske yönelik bir risk düzeltmesi (üçüncü blok) ve

* Sözleşmeye dayalı hizmet marjı (dördüncü blok).

Prim Dağıtımı Yaklaşımı

UFRS 17'de sigorta sözleşmelerinin değerlemesine ilişkin olarak öngörülen ikinci ölçüm yaklaşımı prim dağıtımı yaklaşımıdır. Prim dağıtımı yaklaşımı, genel model yaklaşımının daha basitleştirilmiş bir halini ifade etmektedir. Oldukça spesifik bir model olduğundan, pek çok sigorta şirketi tarafından sık bir şekilde kullanılmayacağı tahmin edilmektedir (Mignolet, 2017: 10).

Bir sigorta şirketinin prim dağıtımı yaklaşımını uygulayabilmesi için birtakım şartların yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki, bir sözleşme grubuna ilişkin kalan teminat yükümlülüğü tutarının genel model yaklaşımına göre ölçülmesi halinde elde edilecek tutar ile prim dağıtımı yaklaşımına göre ölçülmesi halinde elde edilecek tutar arasında önemli ölçüde fark olmamasıdır. Diğer şart ise, ilgili sigorta sözleşmesinin teminat süresinin bir yıldan daha kısa süreli olmasıdır (UFRS 17, paragraf 53). Söz konusu iki şart ile bu yaklaşım kapsamındaki sigorta sözleşmelerinin değerlemesinde önemli bir kolaylık sunulduğu anlaşılmaktadır. Bu yaklaşımın uygulanması sigorta şirketlerinin isteğine bırakılmıştır (Ernst & Young, 2017: 23).

Prim dağıtımı yaklaşımında, sigorta sözleşmelerinin yalnızca kalan teminat yükümlülüğünün ölçülmesine yönelik basitleştirilmiş bir ölçüm modeli sunulmakta olup, gerçekleşen hasarlara ilişkin yükümlülüğün ölçümünün yine genel model yaklaşımına göre yapılması öngörülmektedir. Bu durumda, kalan teminat yükümlülüğü ölçülen sigorta sözleşmelerinin ekonomik açıdan dezavantajlı sözleşmeler olmaması gerekmektedir (Tucker vd., 2017: 32).

Prim dağıtımı yaklaşımına göre değerlenmesi mümkün olan sigorta sözleşmelerine genel olarak kısa vadeli genel sigorta sözleşmeleri ve kısa vadeli reasürans sözleşmeleri örnek verilebilir. Daha spesifik olarak ise, fon bağlantılı hayat sigortaları, hisse senedi bağlantılı sigorta sözleşmeleri, araç sigortaları, afet sigortaları, işçi tazminat sigortaları ile sağlık sigorta sözleşmeleri örnek verilebilir.

Değişken Ücret Yaklaşımı

UFRS 17'ye göre değişken ücret yaklaşımı, doğrudan veya dolaylı katılım özelliği bulunan sigorta sözleşmelerinin değerlemesinde uygulanması öngörülen ölçüm yaklaşımıdır. Doğrudan katılım özelliği bulunan bir sigorta sözleşmesi, sözleşmenin başlangıcı itibariyle (ilk muhasebeleştirmede) şu durumlara konu olan sözleşme olarak tanımlanmaktadır (UFRS 17, Ek A; paragraf B101):

* Sözleşme koşullarının, sigortalının açık bir şekilde tanımlanmış olan dayanak kalem havuzunun payına katıldığını belirttiği durumlar,

* Sigorta şirketinin, sigortalıya dayanak kalemlerin gerçeğe uygun değer getirilerinin önemli kısmına eşit bir tutarı ödemeyi beklediği durumlar ve

* Sigorta şirketinin, sigortalıya ödenmesi gereken tutarlardaki herhangi bir değişimin önemli bir kısmının dayanak kalemlerin gerçeğe uygun değerindeki değişim ile farklılaşmasını beklediği durumlar.

Söz konusu üç durum, bir sigorta sözleşmesinin doğrudan katılım özelliği bulunan sigorta sözleşmesi olarak ele alınabilmesi ve değişken ücret yaklaşımına göre ölçümlenebilmesi için gerekli şartlar olarak da ifade edilebilir. Bahsi geçen şartların hepsinin aynı anda sağlanıyor olması gerekmektedir (EFRAG, 2017: paragraf 8; Mignolet, 2017: 10). Sigorta şirketlerinin ilgili şartların sağlanıp sağlanmadığını, sözleşmenin başlangıcı itibariyle, diğer bir ifadeyle ilk muhasebeleştirmede değerlendirmesi öngörülmekte olup, sigorta sözleşmesi modifiye edilmediği müddetçe standart açısından sonradan yapılacak değerlendirmeler geçersiz kılınmıştır (UFRS 17, paragraf B102).

Doğrudan katılım özelliği bulunan sigorta sözleşmeleri, sigortalıya ödenmesi gereken bir yükümlülük yaratan sigorta sözleşmeleri olarak ifade edilmektedir. Söz konusu yükümlülüğün tutarı, dayanak kalemlerin gerçeğe uygun değerinden, sigorta sözleşmesi kapsamında sağlanan hizmetlere ilişkin konulan değişken bir ücret tutarının düşülmesi suretiyle bulunmaktadır. Bu bağlamda değişken ücret, sigorta şirketlerinin yatırımla ilişkili hizmetleri sağlamak karşılığında elde edeceği bir bedeli temsil etmekte olup, zamanla değişkenlik gösteren değere dayanak teşkil eden kalemin içerisindeki paya bağlıdır. Diğer bir ifadeyle, değişken ücret hem dayanak kalemin yatırım performansını hem de sigorta sözleşmelerinin yerine getirilmesi için gerek duyulan nakit akışlarını yansıtmaktadır (UFRS 17, 2017: 17).

Dolaylı katılım özelliği bulunan sigorta sözleşmeleri isteğe bağlı katılım özelliği bulunan yatırım sözleşmeleri olarak nitelendirilebilir. İsteğe bağlı katılım özelliği bulunan yatırım sözleşmeleri Standartta sigorta sözleşmesini ihraç eden sigorta şirketinin isteğine bağlı olmayan bir tutara ilave olarak, birtakım ek tutarları elde etmeye yönelik olarak belirli bir yatırımcıya sigorta sözleşmesine dayalı bir hak sağlayan finansal araç olarak tanımlanmaktadır. Burada sigorta şirketi tarafından elde edilmek istenen birtakım ek tutarlar şu şekilde sıralanmaktadır (UFRS 17, Ek A):

* Sözleşmeye dayalı toplam faydaların önemli bir kısmını teşkil etmesi beklenen ek tutarlar,

* Tutarı ve zamanlaması sözleşme gereği ihraç edenin takdirinde olan ek tutarlar ve

* Sözleşme gereği birtakım şartlara bağlı olan ek tutarlar.

Sigorta şirketi tarafından sözleşme gereği elde edilmek istenen ek tutarların hak edilmesi içinse üç şart gerekmektedir. Bunlardan ilki bahsi geçen ek tutarların belirli bir sözleşme havuzunun veya belirli bir sözleşme türünün getirisine bağlı olmasıdır. İkincisi, ek tutarların ihraç eden tarafından elde tutulan belirli bir varlık havuzunun gerçekleşmiş ve/veya gerçekleşmemiş yatırım getirililerine bağlı olmasıdır. Üçüncüsü ise, sözleşmeyi ihraç eden sigorta şirketinin veya fonun kar veya zararına bağlı olmasıdır (UFRS 17, Ek A).

UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'na Göre Bir Sigorta Sözleşmesinin Değiştirilmesi Ve Finansal Durum Tablosu Dışı Bırakılması

UFRS 17'ye göre sözleşme değişikliğinin, sözleşme tarafları arasındaki bir anlaşmanın veya düzenlemelerde yapılan bir değişiklik yoluyla meydana gelmesi muhtemeldir. Ancak, sözleşmede yer alan bir hakkın kullanılması değişiklik kapsamına girmemektedir. Bu kapsamda bir sigorta sözleşmesinde değişiklik yapılması halinde, sigorta şirketinin orijinal sigorta sözleşmesini finansal durum tablosu dışı bırakması gerekmektedir. Ayrıca, değiştirilmiş olan sigorta sözleşmesini de yeni bir sözleşme olarak ele alması ve UFRS kapsamında belirli şartların sağlanması halinde, finansal tablolara alması öngörülmektedir. Söz konusu şartlar standartta şu şekilde sıralanmaktadır (UFRS 17, paragraf 72):

* Değiştirilmiş şartların şu etkilerden herhangi birini yaratması halinde, değiştirilmiş şartlar sözleşme başlangıcında dahil edilmiş olacaktır:

- Değiştirilmiş sözleşmenin UFRS 17 kapsamından çıkarılmış olması,

- Sigorta şirketinin, farklı unsurları ana sigorta sözleşmesinden, UFRS 17'nin uygulandığı farklı bir sigorta sözleşmesiyle sonuçlanacak şekilde ayrıştırması,

- Değiştirilmiş sözleşmenin içerik olarak farklı bir sözleşme sınırının olması veya

- Değiştirilmiş sözleşmenin farklı bir sözleşme grubunu kapsaması.

* Orijinal sigorta sözleşmesinin doğrudan katılım özelliği bulunan bir sözleşme olması; fakat değiştirilmiş sözleşmenin bu özellikte olmaması veya

* Sigorta şirketinin, orijinal sözleşmeye prim dağıtımı yaklaşımını uygulamış olması, fakat değiştirilmiş sözleşmenin prim dağıtımı yaklaşımı için gerekli olan kriterleri karşılamaması.

Bir sigorta şirketinin, bir sigorta sözleşmesini sona erdiği zaman finansal durum tablosu dışı bırakması gerekmektedir. Sigorta sözleşmesinin sona ermesini oluşturan nedenlere örnek olarak sözleşmede belirtilen

yükümlülüğün yerine getirilmiş olması, yükümlülüğün ortadan kalkması veya iptal edilmesi verilebilir (UFRS 17, paragraf 74(a)). Ayrıca, bir sigorta sözleşmesinin değiştirilmesini gerektiren şartların yerine getirilmesi halinde de ilgili sözleşmenin finansal durum tablosu dışı bırakılması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 75).

UFRS 17'ye göre, bir sigorta şirketinin, belirli bir sözleşme grubu içerisinde bulunan bir sigorta sözleşmesini şu şekilde finansal durum tablosu dışı bırakması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 76):

* Sözleşme grubu dışında bırakılacak olan sigorta hak ve yükümlülüklerle ilişkili nakit akışlarının bugünkü değerinin ve finansal olmayan riske ilişkin risk düzeltmesinin ortadan kaldırılması amacıyla, sözleşme grubuna dağıtılan sözleşmenin ifasına ilişkin nakit akışlarının düzeltilmesi suretiyle,

* Uygulanabilir olduğu sürece sözleşmenin ifasına ilişkin nakit akışlarındaki değişiklikler doğrultusunda grubunun sözleşmeye dayalı hizmet marjının düzeltilmesi suretiyle ve

* Gruptan çıkarılan teminat birimlerini yansıtmak üzere, beklenen kalan teminata ilişkin teminat birimleri sayısının düzeltilmesi suretiyle.

Finansal Tablo Kalemlerinin Sunulması İle Dipnotlar Ve Diğer Açıklayıcı Hükümlere İlişkin Olarak UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'nda Yer Alan Düzenlemeler

Bir sigorta şirketinin, varlık ve borç niteliğinde olan sigorta sözleşmesi grupları ile elde tutulan reasürans sözleşmesi gruplarını ayrı olarak ve defter değerleri üzerinden finansal durum tablosunda raporlaması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 78). Sigorta şirketlerinin, sigorta edinimine ilişkin nakit akışlarıyla ilgili varlık ve borçların değerini, ihraç edilen sigorta sözleşmesi gruplarının defter değerine dahil etmesi gerekmektedir. Benzer şekilde, elde tutulan reasürans sözleşmelerine ilişkin nakit akışlarıyla ilgili varlık veya borçların da elde tutulan reasürans sözleşmesi gruplarının defter değerine dahil etmesi gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 79).

Finansal durumun sunulmasına ilişkin olarak, Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin ilgili yönetmelik çerçevesinde bilanço terimini kullandığı, halbuki UFRS 17'de bilanço terimi yerine finansal durum tablosu teriminin kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu terimsel farklılık esas itibariyle UFRS 17'nin sigorta şirketlerinin finansal durumunu yansıtan finansal tablonun aktif ve pasif eşitliğinden ziyade, şirketin finansal açıdan ne durumda olduğunu vurguladığını göstermektedir.

İşletmenin finansal performansının sunulduğu finansal tablolara örnek olarak

kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu ile nakit akış tablosu verilebilir. Ancak UFRS 17'nin finansal tablo kalemlerinin sunulmasına ilişkin düzenlemeler incelendiğinde, performans sonucunu gösteren finansal tablo olarak kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunun ifade edildiği görülmektedir. Standardın finansal performansın sunulmasına ilişkin tüm açıklamaları kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu unsurlarına yöneliktir.

UFRS 17'ye göre, sigorta şirketlerinin kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunda raporlanan tutarların, sigorta hizmeti sonucu ile sigorta finansmanı gelir veya giderleri şeklinde ayrıştırılması gerekmektedir. Sigorta hizmeti sonucu; sigorta hasılatı ve sigorta hizmeti giderlerini içermektedir. Burada dikkat çeken bir nokta da UFRS 17'de bu düzenlemenin yer aldığı paragraftan itibaren kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunun finansal performans tablosu olarak ifade edilmesidir (UFRS 17, paragraf 80). Ayrıca, sigorta şirketlerinin, elde tutulan reasürans sözleşmelerine ilişkin gelir ve giderleri, ihraç edilen sigorta sözleşmelerinden elde edilen gelir ve giderlerden ayrı olarak sunması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 82).

Bir sigorta şirketinin, ihraç edilen sigorta sözleşmesi grubundan doğan sigorta hizmeti giderlerini, yatırım unsurlarının geri ödemeleri hariç olmak üzere gerçekleşen hasarları, oluşan diğer sigorta hizmeti giderlerini ve diğer başka tutarları kapsayacak şekilde kar veya zararda sunması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 84).

Kar veya zararda sunulan sigorta hasılatı ve sigorta hizmeti giderleri herhangi bir yatırım unsurunu kapsam dışı bırakmaktadır. Sigorta şirketinin, prim bilgisini, UFRS 17'nin sigorta hasılatına ilişkin düzenlemeleriyle uyumlu olmaması halinde kar veya zararda sunmaması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 85).

Sigorta şirketleri, elde tutulan reasürans sözleşmesi grubunua ilişkin olarak ortaya çıkan sigorta finansmanı gelirleri veya giderleri haricindeki gelir veya giderleri tek bir tutar olarak sunabilme hakkına sahiptir. Bunun yanında şirketler, reasürörden tahsil edilen tutarlar ile ödenen primlerin dağıtımını ayrı olarak sunma hakkına sahiptir. Ancak, söz konusu tutarların bir araya getirilmesi halinde elde edilecek net tutarın, sigorta finansmanı gelir veya giderleri dışındaki gelir veya giderlerin bir araya getirilmesiyle elde edilecek net tutara eşit olması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 86).

Türkiye'deki sigorta şirketlerinin TMS 1'i uygulaması öngörülmediğinden, söz konusu açıklamalar TMS 1'e göre de finansal tablolarını hazırlamakta olan ve Türkiye dışında faaliyet gösteren sigorta şirketlerine daha uygundur. Türkiye'deki sigorta şirketleri ise, kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu

yerine gelir tablosu düzenlemektedir. Diğer kapsamlı gelir kapsamına giren finansal tablo unsurlarının ise, özkaynaklarda ayrı bir bilanço kalemi olarak ele alınmasında herhangi bir sakınca olmadığı düşünülmektedir. Dolayısıyla, UFRS 17'de diğer kapsamlı gelir kalemi olarak raporlanması gereken her finansal tablo unsurunun özkaynaklarda raporlanması Türkiye'deki düzenlemelerle de uyumluluğu ve tutarlılığı sağlayacaktır.

UFRS 17'ye göre, sigorta şirketleri açısından standart tarafından getirilen dipnot ve açıklayıcı bilgilere ilişkin düzenlemelerin amacı; finansal durum tablosu, finansal performans tablosu ve nakit akış tablosunda sunulan bilgiler ve bunların etkilerinin değerlendirilmesi için bu finansal tabloların kullanıcılarına bir esas oluşturmaktır. Böylelikle, finansal tablo kullanıcılarının değerlendirmelerine yönelik olan her türlü bilginin finansal tablo dipnotlarında açıklanması öngörülmektedir. Bu amaca ulaşabilmek için sigorta şirketlerinin şu konular hakkında açıklama yapması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 93):

* Finansal tablolara alınan tutarlar,

* Önemli yargılar ve önemli yargılarda meydana gelen değişiklikler ve

* Sigorta sözleşmelerinden doğan risklerin yapısı ve boyutu.

Sigorta şirketlerinin, dipnot açıklamaya ilişkin olarak UFRS 17 tarafından öngörülen amaca ulaşabilmek için yapılacak açıklamaların ne ölçüde detaylı olması ve dipnot hükümlerine ne ölçüde vurgu yapması gerektiğini değerlendirmesi gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 94). Sigorta şirketlerinin çok sayıda önemsiz detaya yer vermesi veya farklı özelliklere sahip kalemleri toplu halde sunması suretiyle faydalı bilgilerin gizli kalmasını önleyecek şekilde bilgileri derlemesi veya ayrıştırması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 95). Sigorta şirketlerinin, sigorta sözleşmelerine ilişkin olarak açıklayacakları bilgileri derlerken sözleşme türü (örneğin, ana ürün grupları), coğrafi alan (örneğin, ülke veya bölge) ve raporlanabilir bölüm gibi örnekleri esas almak suretiyle dipnotları oluşturması mümkündür. Raporlanabilir bölümlerin, UFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı'nda tanımlandığı şekilde ve buna ilişkin çeşitli koşullar kapsamında ele alınması gerekmektedir (UFRS 17, paragraf 96).

UFRS 17 SİGORTA SÖZLEŞMELERİ STANDARDI İLE UFRS/TFRS 4 SİGORTA SÖZLEŞMELERİ STANDARDI'NIN KARŞILAŞTIRILMASI

Çalışmanın bu bölümünde UFRS 4 ile UFRS 17 karşılaştırılabilirlik, şeffaflık ve faydalı bilgilerin sunulması ile sigorta sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması açılarından karşılaştırmalı bir şekilde ele alınacaktır.

UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı İle UFRS/TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'nın Karşılaştırılabilirlik Yönünden Karşılaştırılması

UFRS 4 sigorta muhasebesine ilişkin kısıtlı düzenlemeler içerdiğinden, şirketlerin kendi ulusal muhasebe standartlarına göre muhasebe uygulamalarını devam ettirmesine imkan tanımaktadır. Bu da finansal tablo kullanıcıları için oldukça önemli olan karşılaştırılabilirliğin ortadan kalkmasına neden olmaktadır. Bu durum özellikle sigorta şirketlerinin yatırımcıları açısından oldukça önemli sorunlar doğurmaktadır.

UFRS 4'ün yürürlükte olduğu süre boyunca karşılaştırılabilirliğe ilişkin olarak ortaya çıkan sorunlardan ilki, çeşitli ülkelerdeki sigorta şirketlerinin kendi aralarında sağlıklı bir şekilde karşılaştırılmasının oldukça zor olmasıdır. Bunun nedeninin sigorta şirketlerinin faaliyet gösterdikleri ülkelerin muhasebe düzenlemelerine göre muhasebe uygulamalarını yürütmeleri olduğunu ifade etmek mümkündür. Sigorta sözleşmelerinin ölçülmesinde bazı sigorta şirketleri cari iskonto oranlarını kullanmaktayken, bazıları tarihi iskonto oranlarını esas almaktadır. Örneğin, 2017 yılı dönemsonu itibariyle finansal tablolarını düzenleyen bir sigorta şirketi, sigorta sözleşmelerinin ölçümünde, sözleşmelerin ihraç edildiği 1990 yılının faiz oranı olan %6'yı esas alabilmektedir. Halbuki 2017 yılı dönemsonu itibariyle piyasa faiz oranı %6'nın oldukça altında veya oldukça üzerinde olabilmektedir (IASB, 2017a: 36). Yeni sigorta sözleşmelerinin düzenlenmesinde ortaya çıkan maliyetleri bazı sigorta şirketleri aktifleştirip, faydalı ömürleri boyunca amortisman ayırırken, bazı sigorta şirketleri bu giderleri oluştukları anda deftere gider yazmaktadır. Bazı sigorta şirketleri alınan primlerin tamamını hasılat olarak finansal tablolarına alırken, bazı sigorta şirketleri primler aracılığıyla alınan hayat sigortalarının mevduat unsurunu raporlanan hasılatların dışında bırakmak suretiyle hasılatlarını finansal tablolara almaktadır. UFRS 17 ise, sigorta şirketleri tarafından tüm sigorta sözleşmeleri için uygulanması öngörülen tutarlı bir muhasebe çerçevesi sunmaktadır. Diğer bir ifadeyle, UFRS 17 uluslararası ölçekte tekdüze bir sigorta muhasebe sistemini oluşturmak üzere atılmış önemli bir adımdır. Böylece sigorta muhasebe uygulamalarında ortaya çıkan farklılıklar ortadan kaldırılacak olup, ilgili tarafların sigorta sözleşmesi ihraç eden şirketleri daha sağlıklı bir şekilde karşılaştırma imkanı ortaya çıkmış olacaktır (IASB, 2017b: 2).

UFRS 4'ün geçerli olduğu süre içinde karşılaştırılabilirliğe ilişkin olarak ortaya çıkan sorunlardan ikincisi, sigorta sözleşmelerinin kendi aralarında sağlıklı bir şekilde karşılaştırılmasının oldukça zor olmasıdır. Bazı çok uluslu şirketler farklı ülkelerde ihraç ettikleri sigorta sözleşmelerine yönelik olarak tekdüze olmayan muhasebe politikaları kullanmak suretiyle bağlı ortaklıklarını

konsolide etmektedir. Bu durum, sigorta sözleşmelerinin aynı grup tarafından farklı şekilde muhasebeleştirilmesine yol açmaktadır. UFRS 17, çok uluslu bir şirketin sigorta sözleşmelerini tutarlı ve aynı şekilde ölçmesini sağlayacaktır. Bu sayede şirketin finansal durum ve performans sonuçlarının ürün ve coğrafi bölge bazında karşılaştırılabilirliği daha sağlam temellere oturtulmuş olacaktır. Bu da sigorta sözleşmesi ihraç eden şirketlerin UMS ve UFRS kapsamında düzenlenen finansal tablolarının karşılaştırılabilirliğini arttıracaktır (IASB, 2017a: 7).

UFRS 4'ün yürürlükte olduğu süre boyunca karşılaştırılabilirliğe ilişkin olarak ortaya çıkan sorunlardan üçüncüsü, sigorta sektörlerinin kendi aralarında sağlıklı bir şekilde karşılaştırılmasının oldukça zor olmasıdır. Bazı sigorta şirketleri tarafından alınan nakit para veya mevduat hasılat olarak sunulmaktadır. Halbuki bu uygulama, özellikle bankacılık ve yatırım yönetimi sektörlerinde benimsenen muhasebe uygulamalarından oldukça farklıdır. UFRS 17, hasılatın diğer sektörlerde olduğu gibi muhasebeleştirilmesini ve raporlanmasını öngören düzenlemeler içermektedir. UFRS 17'ye göre hasılat, birikim unsuru hariç olmak üzere, şirket tarafından sağlanan sigorta teminatını yansıtacaktır. Bu durum sigorta şirketlerinin kar veya zarar durumunun daha iyi anlaşılmasını ve diğer şirketlerle karşılaştırılmasını sağlayacaktır. Böylece sigorta sektörleri arasında daha sağlıklı bir şekilde karşılaştırma yapılma imkanı artacak olup, sektörle ilgili uzmanlığı olmayan yatırımcılar açısından da daha yüksek düzeyde bir anlaşılabilirlik sağlanacaktır (IASB, 2017b: 2).

UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı İle UFRS/TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'nın Şeffaflık Ve Faydalı Bilgilerin Sunulması Yönlerinden Karşılaştırılması

Şeffaflık, ticari sır niteliğinde olan ve henüz kamuya açıklanmamış olan bilgiler dışında kalan ve şirketle ilgili finansal ve finansal olmayan bilgilerin zamanında, doğru, eksiksiz, anlaşılabilir, yorumlanabilir, düşük maliyetle kolay erişilebilir bir şekilde kamuoyuna duyurulmasını ifade etmektedir (Pamukçu, 2011: 136). UFRS 4, sigorta şirketleriyle ilgili olan taraflara kısıtlı düzeyde şeffaflık sağlayan ve faydalı bilgi sunan bir standarttır. UFRS 4'te sigorta sözleşmelerine ilişkin sigorta yükümlülüğünün değerine ve şirketlerin karlılığına ilişkin olarak oldukça karmaşık muhasebe uygulamalarına ve finansal tablo kullanıcılarına yeteri kadar fayda sağlamayacak olan bilgilerin sunulmasına izin verilirken, UFRS 17 bu karmaşıklığı ortadan kaldıracak şekilde düzenlenmiştir.

UFRS 4'ün yürürlükte olduğu süre boyunca şeffaflık ve faydalı bilgilerin sunulması açısından ortaya çıkan sorunlardan ilki; sigorta yükümlülüklerinin hangi değer üzerinden değerleneceği olmuştur. Bazı sigorta şirketlerinin

sigorta yükümlülüklerini güncelliğini yitirmiş varsayımlar kullanmak suretiyle ölçmektedir. Ayrıca özellikle dünyadaki mevcut uygulamalara bakıldığında hayat dışı branşlarda faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin gerçekleşen hasarlara ilişkin yükümlülüklerin ölçümünde paranın zaman değerini dikkate almadığı bilinmektedir. Örneğin, ABD'de faaliyet gösteren sigorta şirketleri hayat dışı sözleşme yükümlülüklerini genellikle iskonto etmezken, Avustralya'dakiler bu yükümlülükleri iskonto etmek suretiyle finansal durum tablolarında raporlamaktadır (IASB, 2017a: 35). UFRS 17, sigorta sözleşmelerinin cari değerleri üzerinden ölçülmesini öngörmektedir. Her raporlama döneminde nakit akışlarına, iskonto oranına ve riske ilişkin güncel veri ve varsayımların kullanılması, sigorta şirketlerinin sigorta sözleşmelerine bağlı yükümlülüklerinin gerçeğe uygun bir şekilde finansal durum tablosuna yansıtılmasını sağlayacaktır. Böylece sigorta şirketlerinin finansal durum tablosundaki, cari değerleriyle değerlenen varlık kalemlerine karşılık tarihi değerleriyle değerlenen borç kalemleri uyumsuzluğu ortadan kaldırılacaktır (IASB, 2017a: 6).

Şeffaflık ve faydalı bilgilerin sunulması açısından ortaya çıkan sorunlardan ikincisi; sigorta şirketlerinin karlılıklarına ilişkin faydalı bilgilerinin yeterli düzeyde olmamasıdır. Özellikle hasılatını nakit esasına göre muhasebeleştiren sigorta şirketleri, sigorta sözleşmelerinden elde ettikleri karın kaynaklarına ilişkin faydalı bilgi sunmamaktadır. Ayrıca çok sayıda şirket UFRS 4'e ek olarak yoğun bir şekilde kendi lokal muhasebe uygulamalarına yer vermektedir. UFRS 17, sigorta sözleşmelerine ilişkin olarak ortaya çıkan karlılığın cari dönemdeki ve gelecek dönemlerdeki unsurlarına ilişkin bilgilere yer verilmesini öngörmektedir. Standart ayrıca sigorta şirketlerinin hasılatı, sigorta teminatını yerine getirdikçe finansal tablolara almasını öngörmektedir (IASB, 2017b: 3). UFRS 17'de yer alan düzenlemeler incelendiğinde, UFRS 4'ün aksine, yerel muhasebe uygulamalarına olabildiğince az yer tanıyan bir standart olduğu anlaşılmaktadır. Bu da karlılığa ilişkin olarak sunulacak olan bilgilerin karşılaştırılabilirliğini arttıracak düzeyde faydalı bilgi olduğunu ortaya koymaktadır.

UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı İle UFRS/TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri Standardı'nın Sigorta Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi Ve Raporlanması Yönünden Karşılaştırılması

Sigorta sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ve finansal tablolarda raporlanması açısından UFRS 17 çok sayıda yenilik getirmektedir. Bu yeniliklerin diğer ülkelerde olduğu gibi standardın Türkiye'de uygulanması durumunda Türk sigorta sektörü açısından oldukça radikal yenilikler doğuracağını ifade etmek mümkündür. Bu kısımda sigorta sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması konusunda mevcut uygulamaları

yansıtan UFRS 4 düzenlemeleri ile mevcut uygulamalara kapsamlı yenilikler getiren yeni standart UFRS 17'nin düzenlemeleri maddeler halinde karşılaştırılacaktır (IASB, 2017a: 35; Sotona, 2017; 28 – 34; Nagari vd., 2017: 3 – 6).

1. Cari (Güncel) Tahminlerin Kullanılmasına İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

UFRS 4'ün izin verdiği mevcut muhasebe uygulamalarına göre sigorta şirketlerinin büyük çoğunluğu sözleşme başlangıcından itibaren güncellenmemiş olan tahminleri kullanmaktadır. Bu tahminlerin tamamı veya bir kısmı yalnızca belirli durumlarda güncellenmektedir. Bu durumlardan biri de sözleşmelerin ekonomik açıdan dezavantajlı sözleşme haline gelmesidir. Pek çok ülkedeki sigorta muhasebesi uygulamalarına bakıldığında, sigorta şirketlerinin yalnızca belirli ürünler için cari tahminlerden yararlandığını söylemek mümkündür.

UFRS 17 ise, özellikle finansal tabloların sunulması ve dipnot açıklamalarına ilişkin düzenlemeler dikkate alındığında, sigorta risklerine ilişkin bilgilerin sunulması ve bunlardaki değişikliğin açıklanmasını öngörmektedir. Bu nedenle UFRS 17 kapsamında finansal raporlama yapan sigorta şirketlerinin riskin cari durumunu takip edebilmek için her raporlama dönemi itibariyle güncellenen cari tahminleri esas alması gerekmektedir.

2. İskonto Oranlarının Kullanılmasına İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

UFRS 4 kapsamında yürütümekte olan muhasebe uygulamalarına göre, çok sayıda sigorta şirketinin sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan yükümlülüklerinin ölçümünde varlığa dayalı bir beklenen getiri oranının esas alındığı anlaşılmaktadır. Bunun dışında kalan sigorta şirketleri ise, bir kanun veya bir düzenleyici kuruluş tarafından öngörülmesi halinde bir iskonto oranı kullanmakta veya risksiz faiz oranlarını esas almaktadır. Bazılarının ise, iskonto yapmadığı bilinmektedir.

UFRS 17 ise, sigorta sözleşmelerinden doğan nakit akışlarının mutlaka iskonto edilmesini gerektirmekte olup, kullanılacak iskonto oranlarının da varlıkların özelliklerinden ziyade nakit akışlarının özelliklerini yansıtması gerekmektedir.

3. Risk Düzeltmesine İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

Risk düzeltmesine ilişkin olarak UFRS 4'te yer alan düzenlemeler ışığında mevcut uygulamalar incelendiğinde, sigorta şirketlerinin yalnızca belirli ürünler için risk düzeltmesi yaptığı veya üstü kapalı bir şekilde risk karşılığı

hesapladığı anlaşılmaktadır.

UFRS 17 ise, risk düzeltmesinin açık bir şekilde yapılmasını ve risk düzeltmesine ilişkin olarak finansal tablo dipnotlarında ayrıntılı açıklamalar yapılmasını gerektirmektedir.

4. Finansal Opsiyonların Ve Garantilerin Cari Değerlerine İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

UFRS 4'ün yürürlükte olduğu mevcut durumda, bir sigorta sözleşmesine saklı finansal opsiyon ve garantilerin muhasebeleştirilmesinde tutarlı bir yolun izlenmediği görülmektedir. Bunlar, cari oranlar şirket tarafından garanti edilen asgari bir oranın altına düşmedikçe finansal tablolara alınmamakta olup, piyasanın şartlarını yansıtacak bir şekilde muhasebeleştirilmemektedir.

UFRS 17 ise, bu tür ürünlerin sözleşmenin ifasına ilişkin nakit akışlarının ölçümüne dahil edilmesini ve ayrıca UFRS 13'e vurgu yapmak suretiyle bunu yaparken benzer opsiyon ve garantilerin gözlemlenebilir piyasa fiyatlarının esas alınmasını gerektirmektedir.

5. İlk Muhasebeleştirmede Sigorta Sözleşmelerinin Gruplandırılmasına İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

UFRS 4'ün yürürlükte olduğu mevcut durumda, çok sayıda sigorta şirketinin sigorta sözleşmelerinden elde ettiği kazançlarla bunlara ilişkin olarak ortaya çıkan kayıpları mahsup ettiği anlaşılmaktadır. Bu durum, finansal tablo kullanıcılarının şirketlerin karlılığını oluşturan unsurlar hakkında ayrıntılı bilgi edinememesine neden olmaktadır.

UFRS 17 ise, sigorta sözleşmesi portföylerinin tanımlanmasını ve bunların ilk muhasebeleştirmede ekonomik açıdan dezavantajlı olan sözleşme grubu, ilk muhasebeleştirme itibariyle değerlendirildiğinde sonraki dönemlerde ekonomik açıdan dezavantajlı hale gelme ihtimali bulunmayan sözleşme grubu ve kalan sözleşme grubu olmak üzere gruplara ayrılmasını gerektirmektedir. Sözleşmelerin bu şekilde gruplandırılması, kayıpların zamanında muhasebeleştirilmesini ve sözleşmeye dayalı hizmet marjının zamanında dağıtılmasını sağlamak için oldukça önemlidir. Bu şekilde bir gruplandırma karın zaman içerisindeki gelişimine ilişkin de faydalı bir bilgi sağlayacaktır.

6. Ekonomik Açıdan Dezavantajlı Sözleşmelere İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

UFRS 4'te sigorta şirketlerinin bir sigorta sözleşmesinin ekonomik açıdan dezavantajlı hale gelip gelmediğini nasıl belirleyeceklerine ilişkin herhangi bir hüküm yer almamaktadır. UFRS 17 ise, şirketlerin daha ilk muhasebeleştirmede ekonomik açıdan dezavantajlı sözleşmeleri

tanımlamalarını gerektirmektedir. Standarda göre, bu sözleşmelere ilişkin olarak ortaya çıkan kayıpların doğrudan kar veya zararda raporlanması gerekmektedir. Sonraki dönemlerde ise, sigorta şirketlerinin, sözleşmenin ifasına ilişkin nakit akışlarını düzenli bir şekilde güncellemesi gerekmektedir. Bununla birlikte, sözleşmeye dayalı hizmet marjının da dönemler itibariyle düzeltilmesi gerekmektedir.

7. Sigorta Sözleşmeleriyle İlgili Olarak Ortaya Çıkan Karların Finansal Tablolara Alınmasına İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

Sigorta şirketleri tarafından verilen sigorta hizmetlerine ilişkin olarak ortaya çıkan karların finansal tablolara alınmasına yönelik olarak UFRS 4'te yer alan düzenlemeler incelendiğinde, sigorta şirketlerinin bu karların muhasebeleştirilme zamanının farklı ülkelerdeki düzenleme ve şirket tarafından ihraç edilen farklı ürünlere göre farklılaşmasına imkan verdiği anlaşılmaktadır. Bazı sigorta şirketleri sigorta sözleşmesi yazıldığı anda ortaya çıkan karı finansal tablolara alırken, bazıları sözleşme iptal edildiğinde, bazıları da sözleşme süresince geçen zamana bağlı olarak karlarını düzenli bir şekilde finansal tablolarına almaktadır.

UFRS 17 ise, karların, sigorta şirketlerinin sözleşmeye dayalı hizmet marjı ve risk düzeltmesinin hesaba katılması suretiyle ve bunların elde edilme zamanına göre finansal tablolara alınmasını öngörmektedir. Standarda göre, sözleşmeye dayalı hizmet marjının teminat süresi boyunca şirket tarafından hizmet sunuldukça kar olarak finansal tablolara alınması gerekmektedir. Risk düzeltmesinin ise, teminat ve hesap dönemi boyunca riskten kurtuldukça kar veya zararda raporlanması gerekmektedir. Bu durum sözleşmeye dayalı hizmet marjının ölçümü ve risk düzeltmesinin tespitine tutarlı bir yaklaşım getirdiğinden, karların finansal tablolara alınmasına ilişkin de tutarlı bir muhasebe yaklaşımı getirmektedir.

8. Sigorta Sözleşmeleriyle İlgili Olarak Ortaya Çıkan Edinim Maliyetlerine İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

UFRS 4, sigorta şirketlerinin finansal durum tablosunun aktifinde takip etmekte oldukları ertelenmiş edinim (üretim) giderlerini, yeni sigorta sözleşmesi düzenlemekle ilişkili giderler (örneğin, komisyon giderleri) karşılığında finansal tablolara almasına izin vermektedir. UFRS 17 ise, sigorta sözleşmelerinin ölçümüne, sözleşmenin ifasına ilişkin nakit akışlarıyla birlikte doğrudan dağıtılabilir edinime (üretime) ilişkin nakit akışlarının da dahil edilmesini gerektirmektedir. Böylelikle, sigorta sözleşmelerinin edinimiyle ilişkili ayrı bir varlığın bu kapsamda finansal tablolara alınması mümkün olmayacaktır.

9. Sigorta Sözleşmeleriyle İlgili Olarak Ortaya Çıkan Hasılatın Finansal Tablolara Alınmasına İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

Sigorta sözleşmelerine ilişkin olarak ortaya çıkan hasılatın nasıl raporlanacağına ilişkin UFRS 4'te yer alan hükümler incelendiğinde, bunların sigorta şirketlerinin elde ettikleri primleri veya buna bağlı olarak ortaya çıkan alacakları hasılat olarak kar veya zararda raporlamalarına imkan tanır nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Bu uygulama, diğer sektörlere ilişkin UMS ve UFRS'lerde yer alan hasılatın muhasebeleştirilmesine ilişkin ilkelerle uyuşmamaktadır.

UFRS 17, şirketlerin verdikleri hizmetler karşılığında kazanılmasına bağlı olmak üzere, sigorta hasılatı olarak raporlanmasını öngörmektedir. Bu uygulama ile sigortacılık sektörü hasılat tutarları diğer sektörlerin hasılat tutarları ile karşılaştırılabilir hale gelecektir. Ayrıca standart, sigorta hasılatından birikim unsurunun ayrıştırılmasını gerektirmektedir. Çünkü birikim unsuru sigortalının yatırımlarını yansıtmakta olup, sigorta şirketinin verdiği hizmetin karşılığı olan bir tutar değildir.

10. Sigorta Sözleşmeleriyle İlgili Olarak Ortaya Çıkan Hasar – Tazminat Ve Diğer Giderlere İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

UFRS 4 açısından hasar – tazminat giderlerinin kar veya zararda raporlanması ve kar veya zarar kalemleri arasına sigorta sözleşmesi yükümlülüklerindeki değişiklikler şeklinde bir kalem eklenmesi gerekmektedir. Bu kalem, ihraç edilen sigorta sözleşmelerine ilişkin değişiklikler ile sözleşmelerin ölçülmesinde kullanılan yöntem ve varsayımlardaki değişiklikler gibi çok sayıda faktörü birleştiren bir kalem olarak karşımıza çıkmaktadır.

UFRS 17 ise, sigorta şirketlerinin ihraç ettikleri sigorta sözleşmelerinden doğan hasarlar ve diğer sigorta hizmeti giderleri gibi sigorta hizmeti giderlerini yansıtan kalemleri sigorta gideri olarak kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunda raporlamasını gerektirmektedir. UFRS 17 uygulandığında, daha önceden alınan birikimlerin geri ödemelerinin sigorta gideri olarak değil, bir yükümlülüğün yerine getirilmesi şeklinde muhasebeleştirilmesi gerekmektedir.

11. Sigorta Sözleşmelerine İlişkin Olarak Tutarlı Muhasebe Politikalarının İzlenmesine İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

UFRS 4, sigorta şirketlerinin benzer işlemler için diğer UMS ve UFRS'lerden, tekdüze muhasebe politikalarının uygulanması konusunda farklılaşmaktadır.

Diğer UMS ve UFRS'ler birbiriyle uyum içerisinde ve benzer muhasebe politikalarının uygulanmasını sağlayan düzenlemeler içermekteyken, UFRS 4 sigorta şirketlerinin aynı işlemler için diğer UMS ve UFRS'lerin öngördüğü muhasebe politikalarından farklı politikalar benimsemesini mümkün kılmaktadır. UFRS 17 ise, sigorta sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi konusunda farklı muhasebe politikalarının ortadan kaldırılmasını öngörmektedir. Bu da diğer UMS ve UFRS'ler gibi UFRS 17'nin belirli bir alana yönelik nihai bir standart olduğunun göstergesidir.

12. Sigorta Dışı Unsurların Tutarlı Bir Şekilde Muhasebeleştirilmesine İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

UFRS 4'e göre, sigorta şirketlerinin bir kısmı sigorta sözleşmesinde saklı olan aynı birikim unsurunu ayırmakta ve bunları finansal araç olarak ölçmektedir. Benzer şekilde, bazı sigorta şirketleri de sigorta dışı unsurları ayırmakta ve bunları hasılatın muhasebeleştirilmesine ilişkin hükümlerle uyumlu bir şekilde muhasebeleştirmektedir. Bunun tam aksine, bazı sigorta şirketleri de sigorta dışı unsurları ayırmadan sigorta sözleşmesini bir bütün halinde ölçmekte ve muhasebeleştirmektedir.

UFRS 17 ise, diğer standartlarla uyumlu bir şekilde, tüm sigorta şirketlerinin ayrıştırma konusunda aynı yaklaşımı kullanmasını öngörmektedir. Standarda göre, birikim unsurlarının, mal ve sigorta dışı hizmetlerin, sigorta unsurundan farklı olması halinde, sigorta sözleşmesinden ayrıştırılması gerekmektedir.

13. Bütün Sigorta Unsurlarının Muhasebeleştirilmesi Ve Raporlanmasına Yönelik Tek Bir Yaklaşımın Benimsenmesine İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

UFRS 4, sigorta şirketlerinin bir sigorta sözleşmesini oluşturan çeşitli sigorta unsurlarına ilişkin olarak farklı ölçüm ve raporlama yaklaşımları benimsemesine imkan tanımaktadır. UFRS 17 ise, sigorta sözleşmelerinin ölçümünün sözleşmelerin bütün sigorta unsurlarını yansıtacak şekilde yapılmasını öngörmektedir. Bu kapsamda sigorta sözleşmelerinin finansal durum tablosunda sigorta sözleşmesi yükümlülükleri veya varlıkları şeklinde raporlanması gerekmektedir. Finansal tablo dipnotlarında açılış ve kapanış bakiyeleri ayrıntılı bir şekilde sunulması gereken mutabakatlarla birlikte, bu şekilde yapılacak finansal tablo sunumunun sigorta sözleşmeleriyle ilgili olarak finansal tablolarda yer alan tutarların daha iyi anlaşılmasının sağlanması beklenmektedir.

14. Sigorta Şirketlerinin Finansal Tablo Formatlarına İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

UFRS 4'te öngörülen sigorta muhasebesi uygulamaları sigorta şirketlerinin

finansal tablo formatlarına da yansımıştır. UFRS 17'nin sigorta muhasebesi uygulamalarında öngördüğü geniş kapsamlı değişikliklerin gerek dünyada gerekse de Türkiye'de düzenlenmekte olan finansal tablo formatlarını da etkilemesi beklenmektedir. Bu kısımda finansal durum tablosu ve kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunun düzenlenmesine ilişkin olarak UFRS 4 ve UFRS 17'de öngörülen hükümler karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

Sigorta Şirketlerinin Finansal Durum Tablosu Formatlarına İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

UFRS 4'te ve UFRS 17'de yer alan hükümler kapsamında sigorta şirketleri tarafından düzenlenmesi öngörülen finansal durum tablosunun (bilançonun) Tablo 3'teki gibi olduğunu söylemek mümkündür (IFRS Foundation, 2017: 10; Ernst & Young, 2017: 23).

Tablo 3. UFRS 4 Kapsamında Düzenlenmekte Olan Ve UFRS 17 Kapsamında Düzenlenmesi Öngörülen Finansal Durum Tablosu (Bilanço) Formatları

UFRS4 Finansal Durum Tablosu Formatı			**UFRS17 Finansal Durum Tablosu Formatı**		
	20X1	20X0		20X1	20X0
Finansal Varlıklar			Finansal Varlıklar		
Ertelenmiş Üretim Giderleri			Sigortaü Sözleşmesi Varlıkları		
Prim Alacakları			Reasürans Varlıkları		
Reasürans Varlıkları			Diğer Varlıklar		
Diğer Varlıklar					
TOPLAM AKTİFLER			TOPLAM AKTİFLER		
Sigorta Sözleşmesi Yükümlülükleri			Sigorta Sözleşmesi Yükümlülükleri		
Kazanılmamış Primler			Reasürans Yükümlülükleri		
Ödenecek Tazminatlar			Diğer Yükümlülükler		
Diğer Yükümlülükler			Özkaynaklar		
Özkaynaklar					
TOPLAM PASİFLER			TOPLAM PASİFLER		

Tablo 3'te yer alan finansal durum tabloları Türkiye'de hesap tipinde düzenlenmesine rağmen, her iki standart açısından farklılıkları ortaya koymak adına rapor tipinde düzenlenmiştir. Tabloya göre, UFRS 4 bakış açısıyla bir sigorta şirketinin finansal durum tablosunun aktif tarafında özel olarak finansal varlıklara, ertelenmiş üretim giderlerine, prim alacaklarına, reasürans varlıklarına ve ilgili diğer varlıklarına yer vermesi gerekmektedir. Pasifte ise, sigorta sözleşmesi yükümlülüklerine, kazanılmamış primlere, ödenecek

tazminatlara, diğer yükümlülüklere ve özkaynaklara yer vermesi gerekmektedir.

UFRS 17, UFRS 4'e göre daha farklı bir finansal durum tablosu düzenlenmesini öngörmektedir. Öncelikle UFRS 17'ye göre düzenlenecek olan finansal durum tablosunun aktifinde sigorta sözleşmelerine ilişkin olarak ortaya çıkan varlık kalemleri ile reasürans sözleşmelerine ilişkin olarak ortaya çıkan yükümlülüklere ayrı bir şekilde yer verilmesi gerekmektedir. UFRS 4'e göre ise, sigorta sözleşmesi varlıkları, sigorta sözleşmesi yükümlülükleriyle netleştirilmek suretiyle raporlanmaktadır. Ayrıca, reasürans sözleşmelerine ilişkin yükümlülükler de reasürans varlıklarıyla netleştirilmek suretiyle raporlanmaktadır. Örneğin, Türkiye'deki sigorta şirketlerinin bilançolarında pasifte sigorta teknik karşılıkları arasında düzenleyici kalem olarak raporlanmakta olan reasürör payları bu nitelikte varlık kalemleridir. Bunların UFRS 17'ye göre, bilançonun aktifinde reasürans varlıkları olarak ayrı bir şekilde raporlanması uygun olacaktır. Bu durum UFRS 4'ün UMS ve UFRS'lerin ruhuna aykırı bir biçimde netleştirmeye izin verdiğinin bir göstergesidir. Halbuki UFRS 17'ye göre bu kalemler arasında netleştirme yapılmaması gerekmektedir.

UFRS 4'e göre finansal durum tablosunun aktifinde raporlanması öngörülen ertelenmiş üretim giderleri, prim alacakları ile pasifinde raporlanması öngörülen kazanılmamış primler ve ödenecek tazminatlar ise UFRS 17'ye göre düzenlenmesi öngörülen finansal durum tablosu formatında yer almamaktadır. Çünkü UFRS 17 kapsamında bu kalemler zaten sigorta sözleşmelerinin ölçümüne dahil edileceğinden finansal durum tablosunda bu kalemlere gerek kalmayacak olup, doğrudan sigorta sözleşmelerine ilişkin varlık ya da yükümlülük kalemleri içerisinde raporlanacaklardır.

Sigorta sözleşmesi yükümlülükleri ve reasürans varlıklarını oluşturan kalemler açısından her iki standartta da aynı hükümlerin geçerli olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu kalemler açısından UFRS 4 ile UFRS 17 arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır.

UFRS 17 ile finansal durum tablosu formatına getirilen yenilikler ile finansal tablonun okunmasını zorlaştıran çok sayıdaki kalem sayısı azalacak, daha anlaşılabilir bir finansal durum tablosunun düzenlenmesi sağlanacak ve terminolojik açından tutarlı bir format benimsenmiş olacaktır.

Sigorta Şirketlerinin Kar Veya Zarar Ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu Formatlarına İlişkin Hükümler Açısından Standartların Karşılaştırılması

UFRS 17'nin sigorta muhasebesine getireceği en önemli yenilik kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu formatındaki değişiklikler olacaktır. Tablo 4'te

UFRS 4 ve UFRS 17 kapsamında düzenlenmesi öngörülen formatlar yer almaktadır (IASB, 2017a: 83).

Tablo 4. UFRS 4 Kapsamında Düzenlenmekte Olan Ve UFRS 17 Kapsamında Düzenlenmesi Öngörülen Kar Veya Zarar Ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu Formatları

UFRS4 Kar veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu Formatı			**UFRS17 Kar veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu Formatı**		
	20X1	20X0		20X1	20X0
Primler			Sigorta Hasılatı		
Yatırım Gelirleri			Sigorta Hizmeti Giderleri		
Oluşan Hasarlar			Sigorta Hizmeti Sonucu		
Sigorta Sözleşmesi Yükümlülüklerindeki Değişim			Yatırım Gelirleri		
			Sigorta Finansmanı Gelir veya Giderleri		
			Net Finansal Sonuç		
Kar veya Zarar			Kar veya Zarar		
Diğer Kapsamlı Gelirler			Diğer Kapsamlı Gelirler		
Kapsamlı Gelir			Kapsamlı Gelir		

Tablo 4'te yer alan ve UFRS 17'ye göre düzenlenmesi öngörülen kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, diğer bir ifadeyle kapsamlı gelir tablosu, standartla getirilen yeniliklerin işleyişini göstermek amacıyla, ilgili kalemlerin karşılarına tutar yazılmıştır. Her iki tablo formatı karşılaştırıldığında, UFRS 4'te yer alan ve prim gelirlerini ifade eden primlerin ortadan kalktığını ve oluşan hasarlar kaleminin de değişikliğe uğradığını söylemek mümkündür. Hasılatın muhasebeleştirilmesine ilişkin olarak UFRS 17'nin getirdiği yeni düzenlemelerin, bu tablonun formatına da yansıdığını ifade etmek gerekmektedir. Buna göre, UFRS 17 sigorta hizmeti sonucu adında yeni bir ara toplamın raporlanmasını öngörmektedir. Sigorta hizmeti sonucu, sigorta hizmeti karı veya zararı olarak da adlandırılabilecek bir sonuç olup, sigorta hizmeti giderlerinin düşülmesi suretiyle bulunacaktır. Sigorta hizmeti giderleri ise oluşan hasarlar ile sigorta sözleşmelerine ilişkin diğer giderler, sigorta sözleşmesi edinme giderleri ve reasürans işlemlerinden elde edilen kazanç ve kayıpların toplamından oluşmaktadır.

UFRS 17 tarafından öngörülen bu yeni formata göre, finansal faaliyetlerden elde edilen kar veya zarar olarak da adlandırılabilecek net finansal sonuç ara toplamının da raporlanması gerekmektedir. Net finansal sonuç, şirkete ilişkin

yatırım gelirleri ile sigorta finansmanı giderleri arasındaki farktan elde edilmektedir. Sigorta hizmet sonucu ile net finansal sonucun toplamı ise kar veya zarar tutarını, diğer bir ifadeyle dönem karı veya zararı tutarını vermektedir. Vergi karşılığının olmadığı varsayımı altında bu tutar dönem net karı veya zararına eşit olacaktır. Kar veya zarara diğer kapsamlı gelirin eklenmesi suretiyle kapsamlı gelir tutarına ulaşılacaktır. Türkiye'de sigorta şirketleri kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu yerine klasik gelir tablosu düzenlemektedir. Dolayısıyla, bu şirketler tarafından düzenlenen gelir tablosunda diğer kapsamlı gelir kısmı bulunmamaktadır.

UFRS 17 tarafından öngörülen formatta yıllar itibariyle raporlanacak olan sigorta hasılatı tutarının, UFRS 4 kapsamında raporlanması öngörülen prim gelirleri toplamından daha fazla olacağı tahmin edilmektedir. Çünkü UFRS 17'de sigorta hasılatının hesaplanmasında paranın zaman değerini içermesi öngörülmektedir. Paranın zaman değeri ile bir tür iskontolama etkisi yaratılacak olup, hasılatın UFRS 4'e göre yüksek gözükmesini ve gerçeğe uygun sunumu sağlayacak bu etkiye ilişkin fazlalık tutar sigorta finansmanı gelir veya giderleri arasında gösterilecektir. UFRS 4'te ortaya çıkan bu etki sigorta sözleşmesi yükümlülüklerindeki net değişim içerisinde raporlanmaktayken, UFRS 17'de daha farklı bir raporlama mekanizması getirilmiştir. Ayrıca UFRS 17'de sigorta sözleşmelerine ilişkin karın oluşumunda rol oynayan unsurlar da sigorta hizmet sonucu ve net finansal sonuç olmak üzere ayrı bir şekilde raporlanması öngörülmektedir.

UFRS 17 tarafından düzenlenmesi öngörülen kar vey zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunun, UFRS 4'e göre daha zengin bir bilgi içeriğine sahip olduğunu ve ayrıca ihtiyaca uygunluk ve karşılaştırılabilirlik açılarından daha ileri bir seviyede format olduğunu ifade etmek mümkündür.

SONUÇ

Sigorta sözleşmelerine yönelik olarak daha önceden yayımlanmış olan ve ülkemizde TFRS 4 Sigorta Sözleşmeleri adıyla bilinen UFRS 4, sigorta şirketlerinin faaliyet gösterdikleri ülkelerin ulusal muhasebe düzenlemelerini esas almalarına imkan tanıyan bir standart olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulusal muhasebe düzenlemeleri arasındaki farklılıklar, finansal tablo kullanıcılarının sigorta şirketlerinin finansal durumları ile performanslarını karşılaştırmalarında ve finansal tablolarını sağlıklı bir şekilde anlamalarında çeşitli zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Zaten oldukça karmaşık bir yapıya sahip olan sigortacılık sektörü ve sigorta muhasebesi uygulamaları bu standart ile daha da karmaşık bir yapıya sahip olmuştur. Bu karmaşıklığı gidermek ve daha yararlı bilgiler sunulmasını sağlamak amacıyla UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı yayımlanmıştır.

UFRS 17 Sigorta Sözleşmeleri Standardı hem elementer hem de hayat branşında ihraç edilen sigorta sözleşmelerinin ölçülmesi, muhasebeleştirilmesi, raporlanması ve dipnotlarda açıklanmasına yönelik ilkeleri belirleyen bir standarttır. Bu standart ayrıca elde tutulan reasürans sözleşmeleri ile isteğe bağlı katılım özelliği bulunan yatırım sözleşmelerine de uygulanması öngörülen çeşitli ilkeleri de içermektedir. Bu standardın yayımlanması ile, sigorta şirketleri tarafından ihraç edilen bu sözleşmelerin gerçeğe uygun bir şekilde sunulması ve yatırımcılara yönelik ihtiyaca uygun bilgilerin üretilmesini ve iletilmesini sağlamak amaçlanmaktadır. Bu bilgiler sayesinde, UFRS 17 kapsamında muhasebeleştirilen ve raporlanan sigorta sözleşmelerinin, sigorta şirketlerinin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları üzerinde yaratacağı etkilerin finansal tablo kullanıcıları tarafından doğru bir şekilde değerlendirilmesi ve ilgili kararların buna bağlı olarak sağlam bir şekilde alınması öngörülmektedir.

UFRS 17, bir sigorta sözleşmesinin hem bir finansal araç olma özelliğini hem de bir hizmet sözleşmesi olma özelliğini ortaya çıkarmak suretiyle sigorta sözleşmelerine yeni bir kimlik kazandırmaktadır. Ayrıca, sigorta sözleşmeleri uzun bir dönem boyunca önemli derecede değişkenlik gösteren nakit akışları yaratmaktadır. UFRS 17'nin yayımlanmasıyla birlikte sigorta sözleşmelerinin bu özelliklerine yönelik olarak IASB'nin yeni bir yaklaşımı benimsediği anlaşılmaktadır. Bu yaklaşım, sözleşme kapsamında sağlanan hizmetler süresince ortaya çıkan karın finansal tablolara alınmasında gelecekteki nakit akışlarının cari olarak ölçülmesini gerektiren bir yaklaşımdır. Ayrıca, bu yeni yaklaşım çerçevesinde sigorta hizmeti sonucunun, sigorta finansmanı gelir veya giderlerinden ayrı bir şekilde sunulması gerekmektedir. Bununla birlikte, sigorta şirketlerinin ilgili raporlama dönemine ilişkin olarak ortaya çıkan sigorta finansmanı gelir veya giderlerini kar veya zararda veya diğer kapsamlı gelirler arasında raporlamaya yönelik bir karar vermelerine imkan tanımaktadır.

UFRS 17 kapsamında bir sigorta şirketinin öncelikle sigorta sözleşmelerini, karşı taraftan kabul ettiği önemli sigorta riskine göre tanımlaması gerekmektedir. Sigorta şirketinin, sigorta sözleşmelerinin içinde bulunan saklı türev ürünleri ve ayrı yatırım unsurlarını ayırması ve ayrı bir şekilde muhasebeleştirmesi gerekmektedir. Daha sonra elindeki sigorta sözleşmelerini belirli özelliklere göre gruplandırması öngörülmektedir. Bundan sonra oluşan sözleşme gruplarının muhasebeleştirilmesi ve raporlanması gerekecektir. UFRS 17 kapsamında sigorta sözleşmelerinin ölçümünde üç farklı ölçüm yaklaşımı benimsenmiştir. Bunlar; genel model yaklaşımı (blok yapı yaklaşımı), prim dağıtımı yaklaşımı ve değişken ücret yaklaşımıdır.

UFRS/TFRS 4, sigorta şirketlerinin, sigorta sözleşmelerinin ve sigorta

sektörlerinin kendi aralarında karşılaştırılmasını sağlayacak sağlıklı bir yapı sunmamaktadır. Bununla birlikte, sigorta sözleşmelerinin değerlemesinde güncel iskonto oranlarının yalnızca bazı şirketler tarafından kullanılması ile karlılığa ilişkin olarak yapılan farklı hesaplamalar, şeffaflık ve faydalı bilgilerin sunulması açısından da UFRS/TFRS 4'ün birtakım eksikliklerini yansıtmaktadır. UFRS 17, gerek karşılaştırılabilirliğin gerekse de şeffaflığın sağlanması açısından önemli düzenlemeler içermektedir. Ayrıca UFRS 17 birtakım yenilikler de içermektedir. Bunlar, cari (güncel) oranların kullanılması, iskonto oranlarının kullanılması yoluyla bugünkü değerin elde edilmesi, risk düzeltmesi, finansal opsiyon ve garantiler, ekonomik açıdan dezavantajlı sözleşmeler, karların raporlanması, edinim maliyetlerinin raporlanması, hasılatın raporlanması, hasar-tazminat ve diğer giderlerin raporlanması, tutarlı muhasebe politikalarının izlenmesi, sigorta unsurlarının raporlanmasında tek bir yaklaşımın benimsenebileceği ile sigorta şirketlerinin finansal tablo formatlarına ilişkin yeniliklerden oluşmaktadır.

UFRS 17'nin getirdiği yenilikler incelendiğinde, sigorta sözleşmelerinin sigorta şirketlerinin finansal durum tabloları ile kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunda raporlanmasına ilişkin birtakım yeniliklerin ön plana çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Buna göre, sigorta sözleşmeleri ile reasürans sözleşmelerinin sigorta şirketlerinin finansal durum tablolarında defter değerleri üzerinden varlık ve borç kalemlerini etkilemesi öngörülmektedir. Daha önceden mevcut olmayan ölçüm yaklaşımlarının sözleşmeye dayalı hizmet marjı gibi yeni kavramları ortaya çıkarması ve cari hesaplamaları ön plana çıkarması özellikle sigorta şirketlerinin yükümlülüklerinin yapısında önemli değişiklikler yaratacağı tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, mevcut kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunun farklı şekilde bölümlendirilmesi ve farklı kalemlere yer verilmesi öngörülmektedir. Sigorta hasılatını ve sigorta hizmeti giderlerini içeren sigorta hizmeti sonucu ile sigorta finansmanı gelir veya giderleri gibi yeni kalemlerin oluşturulması gerekmektedir. Ayrıca diğer kapsamlı gelirler açısından cari iskonto oranlarında meydana gelen değişikliklerin kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosunun diğer kapsamlı gelir kısmında ve finansal durum tablosunun özkaynaklar kısmında raporlanması öngörülmektedir. Böylelikle, iskonto oranlarında meydana gelen dalgalanmaların sigorta şirketlerinin finansal tablolarına yansıma tehlikesi hafifletilmiş olacaktır.

UFRS 17'nin Türkiye'de yürürlüğe konması halinde, Türkiye'de faaliyet gösteren sigorta şirketlerinin muhasebe sistemlerinin işleyişinin, kullanılan hesap planının, finansal tablolardaki kalemlerin yer ve değer olarak değişeceği aşikardır. Sektörü bu kadar önemli düzeyde etkileyecek olan UFRS 17'nin en kısa sürede KGK tarafından yürürlüğe konması oldukça önemlidir. Bunun

haricinde, UFRS 17'nin tanıtılmasına ve anlaşılmasına yönelik yürütülen çalışmalara ek olarak sigorta şirketlerinin dışarıdan eğitim ve danışmanlık hizmetleri alması ve UFRS 17'ye yönelik muhasebe uygulamalarının geliştirilmesi amacıyla yeni uzmanların istihdam edilmesi gerekmektedir. UFRS 17'nin sigorta sektörüne yönelik muhasebe ve finansal raporlama uygulamalarına yönelik ortaya çıkaracağı maliyetin hesaplanması, standarda ve uygulanmasına yönelik olarak şirket bünyesinde bir bütçe çalışması yapılması, şirketlerin UFRS 17'ye yönelik etki analizi yaptırması, kendi bünyelerinde standardı incelemeye yönelik olarak özellikle muhasebe, finans ve aktüerya departmanlarında çalışan personellerden çalışma grupları oluşturması, bu gruplar tarafından sonuç raporlarının hazırlanması, hangi sigorta ürünlerinin hangi ölçüm yaklaşımına göre değerleneceğinin ayrıntılı şekilde belirlenmesi, şirket finansal durumunu ve finansal performas sonucunu ortaya koyan kalemlerin ne şekilde değişeceğini ortaya koyması oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

Akay, Hüseyin. (2001). Hayat Sigorta Şirketlerinde Hesap İşleri Düzeni. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Ay, Fatih. (2009). TFRS 4: Sigorta Sözleşmeleri ve Uygulama Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.

Deloitte. (2013). IFRS 4 – Insurance Contracts. https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs4, 24.04.2018.

EFRAG (European Financial Reporting Advisory Group). (2017). IFRS 17 Insurance Contracts Illustrative Example Of The Variable Fee Approach. 23 February 2017 EFRAG TEG Meeting Paper 02-02.

Ernst & Young. (2016). International GAAP 2016 Generally Accepted Accounting Practice Under International Financial Reporting Standards. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Ernst & Young. (2017). IFRS 17: What To Do Now? Implications For European Insurers. EYGM Limited.

IASB (International Accounting Standards Board). (2004). Guidance On Implementing IFRS 4 Insurance Contracts (Implementation Guidance IFRS 4). London: International Accounting Standards Committee Foundation (IASCF).

IASB (International Accounting Standards Board). (2016). Applying IFRS 9 Financial Instruments With IFRS 4 Insurance Contracts (Amendments to IFRS 4). London: IFRS Foundation.

IASB (International Accounting Standards Board). (2017a). IFRS 17 Insurance Contracts Effect Analysis. London: IFRS Foundation.

IASB (International Accounting Standards Board). (2017b). IFRS 17 Insurance Contracts Fact Sheet. London: IFRS Foundation. https://www.ifrs.org/-/media/project/insurance-contracts/ifrs-standard/ifrs-17-factsheet.pdf, 05.04.2018.

IFRS Foundation. (2017). Understanding IFRS – Preview of IFRS 17 Insurance Contracts. National Standard-Setters Webinar Slides (May 2017).

Karabınar, Selahattin ve Demirci, Şuayip Doğuş. (2017). Tazminat Kavramı ve TMS 37 Kapsamında Tazminat Varlıklarının Sigorta Şirketlerinde Raporlanması. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi. Şubat 2017, 10(4): 55 – 68.

Kırlıoğlu, Hilmi ve Demirci, Şuayip Doğuş. (2016). TMS ve TFRS'ler İle Tam

Uyumlu Sigorta Şirketlerinde Muhasebe Uygulamaları. İstanbul: Nobel Bilimsel Eserler.

KPMG. (2004). IFRS Practitioners Guide. KPMG International.

Mignolet, Felix. (2017). A Study On The Expected Impact Of IFRS 17 On The Transparency Of Financial Statements Of Insurance Companies. Master En Sciences De Gestion, A Finalite Specialisee En Financial Analysis And Audit. HEC Liege Ecole De Gestion De I'Universite De Liege.

Mirza, Abbas Ali ve Holt, Graham J. (2011). Practical Implementation Guide and Workbook for IFRS. (Third Edition). New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.

Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği – 1. (1992). T.C. Resmi Gazete, 21447 (M), 26 Aralık 1992.

Nagari, Francesco, Warren, Andrew, Meissner-Roloff, Karl, Goodleser, Gareth, Tripe, Peter, Forster, Kerry-Anne, Subotzky, Ryan. (2017). Implementing IFRS 17 In South Africa. Deloitte.

Pamukçu, Fatma. (2011). Finansal Raporlama İle Kamuyu Aydınlatma ve Şeffaflıkta Kurumsal Yönetimin Önemi. Muhasebe ve Finansman Dergisi. Nisan/2011, ss. 133 – 148.

Sarıaslan, Metin. (2015). Sigorta Muhasebesi. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık AŞ.

Sigortacılık Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ (Sigortacılık Muhasebe Sistemi Tebliği). T.C. Resmi Gazete, 25686, 30 Aralık 2004.

Sotona, Petr. (2017). What Brings IFRS 17. Ernst & Young. http://www.dani-osiguranja.huo.hr/wp-content/uploads/2017/11/What-brings-IFRS-17-Petr-Sotona.pdf, 03.05.2018.

Tucker, Gail, Sedelnikova, Irina, Saslow, Mary, Meurer, Holger and Coughlan, Anthony. (2017). IFRS 17 Marks A New Epoch For Insurance Contract Accounting. PricewaterhouseCoopers No. INT2017-04.

UFRS 4 (IFRS 4) Insurance Contracts. (2004). IASB (International Accounting Standards Board), London.

UFRS 9 (IFRS 9) Financial Instruments. (2014). IASB (International Accounting Standards Board), London.

UFRS 17 (IFRS 17) Insurance Contracts. (2017). IASB (International Accounting Standards Board), London.

UMS 37 (IAS 37) Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets.

(1998). IASB (International Accounting Standards Board), London.